

UNITÁRIUS ÉLET

53. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
1999. SZEPTEMBER-OKTÓBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Magyarországi templomaink

A kocsordi templom (fametszet)
Csizmadia Attila

A TARTALOMBÓL

A hála

Válaszd az életet!
Unitárius erkölcsi tanulmányok

Arad, 1849. október 6.

Szejke-Fürdő 1999.

Egy igaz pásztor emlékére
(in memoriam Bajor János)

Unitárius elődeinkről
(Bodnár Zsigmond)

A reformáció napja

Emlékezzünk! 1956

IARF-kongresszus

FELHÍVÁS

Ezúton tájékoztatunk mindenkit, hogy mostani számunkban küldjük ki a 2000-es évre szóló befizetési csekkeinket. Az előfizetés díja változatlan: évi 1200 Ft, amelyet egyházi központunkba vagy az OTP Bankba kell eljuttatni.

Ismételten felhívjuk híveink figyelmét anyagi támogatásuk fontosságára, mert példányszámunk nagyon lecsökkent az elmaradt befizetések miatt.

A Magyarországi Unitárius Egyháznak az Unitárius Élet az egyetlen megjelenő sajtója. Ezért lapunk a legfőbb lehetősége annak, hogy hirdessük történelmi egyház voltunkat, és megismertessük az emberekkel azt a tényt, hogy a világon először az unitáriusok álltak ki a vallásszabadság mellett.

Ha nem vagyunk jelen intenzíven – ez esetben lapunkkal is – a közéletben, ne csodálkozzunk, ha keveset tudnak rólunk, vagy nem ismerve tanainkat pontatlanul tájékozódhatnak rólunk az emberek.

Természetesen elsősorban lelkeszeink, presbitereink, egyházi tisztségviselőink segítségére számítunk, hogy híveink és ismerőseik körében hassanak oda, hogy minél többen segítsék adományokkal lapunk megjelenését, és ne lehetetlenüljön el teljesen az a missziós munka, hogy az idősek, a szegényebb sorsúak és erdélyi testvéreink továbbra is ingyen kaphassák az Unitárius Életet.

Külföldi adományozóink szokásos évi támogatásukat készpénzben, illetve MONEY ORDER vagy CASHIER'S CHECK formájában (ne magáncsekken), szintén egyházi központunkhoz juttassák el „Unitárius Élet” megjelöléssel. A postaköltségek különösen külföldre és a tengerentúlra még inkább megnöttek. Kérjük külföldi előfizetőinket, adományaiknál vegyék ezt figyelembe.

A szerk.

Helyreigazítás

Előző számunk 14. oldalán az 5. bekezdés utolsó részébe sajnálatos hiba csúszott.

A székelykeresztúri gimnázium helyes neve, Orbán Lajos helyett, **Orbán Balázs**.

A Heltai Gáspár könyvesbolt kínálatából

Balogh Gyula–Szluha Márton:
Vas vármegye nemes családjai

Pálmay József:
Udvarhely vármegye nemes családjai

Barna János–Sümegehy Dezső:
Nemes családok Csanád vármegyében

Gerendás Lajos:
Székelyderzs és erődtemploma

Erdély–Székelyföld–Fehér-Nyikó és Keresztúr vidéke

Erdély–Székelyföld–Nagy-Küküllő és Udvarhely vidéke

Forrai Gábor–Szegedi Péter (szerk.):
Tudományfilozófia (szöveggyűjt.)

IN MEMORIAM SOROZAT

Vas István: Óda az észhez

Sinka István: Anyám balladát táncol

Radnóti Miklós: erőltetett menet

Tersánszky J. Jenő:
Virgonc szavak virgonc királya

Olvassuk együtt a Bibliát hétről-hétre!

„Mily szépek a hegyeken az örömondónak lábai,
aki békességet hirdet, jót mond, szabadulást hirdet,
aki ezt mondja Sionnak: Uralkodik a te Istened!”
És. 52; 7

szeptember 6–12.	És. 42; 1–25
szeptember 13–19.	És. 43; 1–28
szeptember 20–26.	És. 44; 1–28
szeptember 27–október 3.	És. 45; 1–25
október 4–10.	És. 46; 1–26
október 11–17.	És. 51; 1–23
október 18–24.	És. 52; 1–15
október 25–31.	És. 53; 1–12

Unitárius műsorok

Magyar Televízió – 1-es csatorna

„Bemutatjuk az Unitárius Életet”
november 8., hétfő 17.38

Ünnepi istentisztelet-közvetítés
Oklándról Dávid Ferenc emlékére
november 14., vasárnap de. 11 óra

Az Unitárius Világszövetség
közgyűlése Balatonföldváron
november 17., szerda 17.30. óra

„Örömhír” c. műsor
december 19., vasárnap 15.30 óra
(ismétlés 1 hét múlva,
reggel 8 órakor)

(Esetleges időpontelcsúszásokról az
adott napi sajtókból lehet tájékozódni)

• • •

Magyar Rádió – Kossuth adó

„Egy az Isten” c. félóra
október 29., péntek 13.30 óra
november 26., péntek 13.30 óra
december 31., péntek 13.30 óra

Lapzárta minden páros hó 15-én van. A később beérkezett írássokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Ellenkező esetben a szerkesztési és nyomdai munkák elhúzódhatnak, és késhet a lap megjelenése.

A szerk.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Rovatvezetők:
Kászoni József
(hazai és határon túli kultúra),
Kelemen Miklós
(egyház történet),
Rázmány Csaba
(hazai egyházi tudósítások),
Dr. Somogyi László
(Teológiai Műhely)

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801
Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:
egyházi központunkban, a lelkész irodájában,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.
Évi előfizetési díj: 1200,- Ft
Egyes szám ára 200,- Ft
Megjelenik kéthavonta.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.
Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 332-3511)
Felelős vezető: Schmidt Gábor
HU ISSN 0133-1272

ÁHÍTAT

a reformáció napján

„Amikor a Galilei-tenger partján járt, meglátott két testvért, Simont, akít Péternek hívtak és testvérét Andrást, amint hálójukat a tengerbe vetették, mivel halászok voltak. Így szólt hozzájuk: „Jöjjetek utánam, és én emberhalászokká teszek titeket. Ők pedig azonnal otthagyták hálójukat, és követték őt.”
Mt 4; 18-20

Szerető Isten!
Mennyei Atyánk!

Te valamikor, valamilyen módon minket is megszólítottál. Elhívtál, hogy követőiddé legyünk, hogy tanítványaiddá tégy bennünket, hogy szolgálóként – ki-ki a Tőled kapott lelki ajándékával – tanúbizonyságot tegyen Rólad minden cselekedetével.

Mi akkor, ott, igent mondtunk hívó szavadra szolgálatodra szánva életünket. Álmaink, vágyaink, terveink vannak arról, hogyan lehetnénk jó sáfáraid itt a földön. Hogyan építhetnénk, munkálkodhatnánk a Te országod, a szeretet birodalmának megvalósításán. Ám az idő múlásával a szép tervek hozzáidomultak a valósághoz. A körülöttünk lévő világ széljárása változó, hatása alól mi sem vonatjuk ki magunkat. Terveink, álmaink veszíthetnek képzeletünk szötte szépségükből. A világ megtapasztalása, csalódásaink, kudarcaink a csüggedés keserűségét olthatják belénk, ezzel megrontva életkedvünket és tenni-akaratunkat. Lelkesedésünk lángja hamar kialudhat. De Te ilyenkor sem hagysz magunkra Atyánk! Újra és újra megerősítesz. Biztatsz bennünket ilyenkor is, amikor az emlékezés gyertyáit gyújtod meg, hogy fényével utat mutasson számunkra. Hi-

szen ezekben a napokban a jövő helyett – de a jövőért – gyakrabban nézünk a múltba. A reformáció hőseire, életünkre, munkásságukra emlékezünk. Luther Mártonra, Kálvin Jánosra, Dávid Ferencre és a nyomukban elindulókra, akiket hajdanán úgy hívtál el a szolgálatodra, mint bennünket. Akik hívó szavadat meghallva, azt komolyan véve, erre a szolgálatra tették fel életüket. Tőlük, az ő életük láttán szeretnénk megerősödni. Megtanulni, miképpen kell az igazsághoz, a meggyőződéshez, hitünkhöz minden körülmények között ragaszkodnunk.

Bátran, felemelt fejjel vállalni úgy, ahogyan ők tették. Amit a sötétben mondasz, a világosságban hirdetni, amit fülbe súgva hallunk a háztetőkről kiáltani, hogy mi is a világ világosságai lehessünk, méltókká váljunk az Isten gyermekei névhez. Áldj meg hát bennünket Atyánk, jó szándékunkat, akaratunkat! Töltsd be szívünket bátorsággal, hűséggel, kitartással, hogy a feladatot, amelyre minket hívtál, ha küzdelmek és áldozatok árán is, de el tudjuk végezni. Adj nekünk erős lelket a csüggedés helyett, hiszen a világ sóvárogva várja fiaid megjelesését! A Te szentlelkednek ereje erősítsen bennünket, szereteted lángja világítsa, melegítse lelkünket, hogy az bennünk megsokszorozódva mécsesként világíthasson másoknak.

Ámen

Szász Adrienne

Szervét imája

(Részlet Sütő András
„Csillag a máglyán” című színművéből)

Segíts meg, Istenem, életemnek e nehéz órájában. Ne oltsd ki bennem Uram, a gyertyát; te gyújtottad meg azt Szent Máté evangéliumával. Te parancsoltad meg a szólást, és ítélted örök kárhozatra a hallgatást. Gyertyát nem azért gyújtanak, hogy véka alá rejtse, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék, és fényét vesse mindazokra, kik a házban vannak. Gondolkodó emberek, ti vagytok a világ világossága, nem rejthető el a hegyen épített város. Te parancsoltad meg, Uram: amit néktek a sötétben mondok, a világosságban mondjátok: és amit a fülbe súgva hallotok, a háztetőkről hirdessétek. Jól tudom, mindezért pedig halálra adja testvér a testvérét, atya gyermekét; és támadnak magzatok szülei ellen, és megöletik őket. Azért ne féljete tőlük, mert nincs oly rettegett dolog, ami napfényre ne jőne, és oly titok, mely ki ne tudódna. És ne féljete azoktól, akik a testet ölnek meg; hanem attól féljete inkább, aki mind a lelket, mind a testet elvesztheti a gyehennában. A te műved, Uram, a kényszer, a szavaimat formáló sugallat; a nyájterelő Jákob varázslata az ivóvizünkben, falat kenyérünkben, szerelmünkben, szándékainkban és minden tétova mozdulatunkban az igazságért, mely bennünk lakozik s mégis oly távoli, és immár csak álmainkban adhatunk neki fekhelyet...

A HÁLA

(őszi hálaadás)

(116 Zsolt. 12)

Ritka az az ember, aki vissza tudna emlékezni pontosan arra, amit egy évvel ezelőtt hallott. Ha azt kérdezném, mit volt a tavalyi őszi hálaadás textusa és a prédikáció témája, azt hiszem egy-két embernek, ha eszébe jutna. Ezért mondom: a textus ugyanez volt s a téma is ugyanaz lesz. De nem ismétljük, hanem folytatjuk azt.

Miként a szülő és gyermek egészen normális viszonyát a hála, a lekötöttség, a tartozás érzése nélkül elképzelni sem lehet, aképpen az ember és Isten viszonyát sem lehet elképzelni a hála, a lekötöttség és a tartozás érzése nélkül. A hálátlan gyermek megszűnt gyermek lenni. A hálátlan istenhívő megszűnt istenhívő lenni.

A vallás ott kezdődik, amikor elismerem, hogy van Isten, hogy az Isten engem szeret, s rólam, mint gyermekéről gondoskodik. Ő adta hazámul ezt a Földet. Porból, vízből, napsugárból, 114 elemből – évmilliárdokon át – ő gyúrta testté a testemet. Ő indította el bennem a „motort”: a szívemet. Ő ajándékozott meg a látás, gondolkodás csodáival, s ő adja a meleg kenyeremet is. S mindezt hogyan adja? Jótétemény címen!

Nem vár érte fizetést. De nem is tudnánk fizetni, a szónak üzleti értelmében. Csak érezzük, hogy adósai, lekötöttségi vagyunk Istennek, hogy tartozunk neki! Mivel? Hálával.

Textusunkban a Zsoltáriró is felmérte Isten jótéteményeit, átérezte, hogy ő adósa és lekötöttségi Istennek, hogy tartozik. Fizetni kellene valamit Istennek, megérdemelné, de mit? Mit fizethet a világ urának és teremtményének a nyomorult ember? Mivel törleszthet le egy parányit bár tartozásából? Hálával. Ezért mondja: „A hála poharát felemelem...” Istentől kaptunk mindent, s viszonzásul adjuk a parányit: a hálát.

A hála érzése nem egyszerű érzés: összetett, sokszínű, sokrétű, komplikált. E rétegből minden évben néhányat bemutatunk. Most is mutassunk be néhányat.

Mindenekelőtt azt kell átéreznünk, amit a Zsoltáriró is átért: az Istennel szembeni tartozásunk – az ő felmérhetetlen jótéteményeiért – törleszthetetlen. Isten jól tudja, ezért is engedi el a tartozást. Jó példa rá a Jézus-i „gonosz szolgáról” szóló példázat... Miért engedte el a tartozást? Mert a szolga úgysem tudta volna kifizetni! Menj el és ne fizess; csak hármát kérek tőled, s ezek nem kerülnek pénzedbe: légy hálás irántam, vagyis köszönd meg, emlegeds nevem, s cselekedjél úgy, hogy mások is hálásak legyenek veled szemben! A szolga megköszönte, a király nevét emlegette is, de nem cselekedett úgy, hogy mások is hálásak lehessenek neki... Találkozott egy szegényebb szolgatársával, aki...

Szentmihály vasárnapja arra emlékeztet, hogy mi is adós szolgák vagyunk, és a király előtt állunk: Urunk királyunk, mi is sokkal tartozunk neked, adósaid vagyunk. Mivel fizessünk jótéteményeidért? – Menjetek el, ne fizessetek, úgysem tudnátok kifizetni... Én különben sem üzletfél vagyok számotokra, hanem Atya. Elengedem az adósságot is, csak három dolgot kérek: legyetek hálásak s köszönjétek meg, amit kaptatok, ez az egyik; a másik: emlegetsetek a nevemet, és a harmadik: amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek; engedjétek el a mások tartozását, hogy hálásak legyenek irántatok úgy, amiképpen ti is hálásak vagytok irántam!

A példázatnak ez a hármas mondanivalója a hálaadási ünnep egész valláserkölcsei programját megadja: köszönjük meg, emlegetjük a nevét hálaadással, s mi is hasonlóké-

pen cselekedjünk, hogy mások is hálásak lehessenek irántunk.

1. Köszönjük meg. Kisgyermeket vezet kézenfogva egy atya. Rokonnal találkoznak, aki gyümölcsöt ad. Köszönd meg szépen! – biztatja a gyermeket az anya. Pusztán udvariasságról van itt szó? Nem. Sokkal többről: a hála és köszönet nem gesztus, nem kulturális máz, hanem: lelkület, emberség, jellem. Megköszönni valamit annyi, mint emberségünkről tenni bizonyosságot. Jól írja Tolsztoj az emberség a hála érzetével kezdődik! Ha egy gyümölcsöt, egy darab kenyeret, egy ötperces segítséget megköszönünk az embereknek, mennyivel inkább tartozunk megköszönni Istennek az ő kibeszélhetetlenül nagy jótéteményeit! A köszönet nemcsak ember és ember viszonyában erkölcsi tényező, hanem Isten és ember viszonyában vallási is. Egymást feltételezik. Aki hálás az emberek felé, Isten felé is hálás és fordítva...

Egy budapesti lélekűvív vizsgálata végzett bizonyos szavak használata terén. Többek között: milyen a viszony a kérem és a köszönöm között? A kérem szót négyszer többet használják, mint a köszönömöt. Ez az arány áll az Isten és ember viszonyára is. Az ember sokkal inkább kérő, mint köszönő lény. Az őszi hálaadás arra való, hogy ezt a viszonyulást megváltoztassa: a kérő emberből köszönő embert formáljon. Figyelmeztet: a köszönöm Istenre is vonatkozik életünkben! Régen rovásos botokat használtak e célra. A Nyikó mentén találtunk is ilyen botokat. Amikor kértek valamit, egy rovást véstek a bot egyik végére; amikor megköszönték, a másikra is... Vigyáztak, hogy a kettő egyensúlyban legyen. Egyik lelkész papíron vezette ezt a „számadást”, nyilvántartást. Az arány – egyenlőség. Nem kell sem bot, sem papír! Lelkiismereti nyilvántartás legyen... egyenlőség...

2. Emlegetjük nevét. Az emberiség nagy jótéteményeit nevét mennyit emlegetjük! Például: Archimédész, Pitagorász, Pasteur, Curie, Einstein, Petőfi, Széchenyi... Az emberiség hálás irántuk... Emlegetjük hálával Isten nevét is!

- Valaki meggyógyult. Nem így: „meggyógyultam!” Hanem: hála Istennek, meggyógyultam! Valaki felépítette a házat, jó termést takarított be, jó állást szerzett, gyermekének sikerült a vizsgája, megmenekült a bajból – hálalistennek! „Arról ismernek meg...”

3. Mi is úgy cselekedjünk! Egy király sok jót tesz sokakkal. Jönnek hálálkodni az emberek, törleszteni, fizetni akarnak, mert adósoknak érzik magukat... A király: ugyanezt adjátok tovább, amit kaptatok, de ne nekem, hanem annak, aki rászorul... Például: „Nekem kenyeret adtál, hát hoztam hálából neked...” „Ne nekem add, nekem nincs szükségem rá; add egy éhes embernek!”

– Pénzhez jutottam... Adj a rászorulónak!

– Egészséget adtál, hogy tudjam viszonozni? – Eredj és gyógyíts!

– Nekem tudást adtál... Menj és taníts!

– Segítettél házat építeni... Segíts te is!

– Megvigasztaltál, hogy háláljam meg? – Vigasztalj!

– Megbocsátottál... Légy te is megbocsátó!

Isten olyan bank, amelyből felvesszünk, de nem törlesztünk... A tartozás kellemetlen érzés, szabadulni kell tőle... (Ámen).

1978

† Gellérd Imre

Válaszd az életet!

Unitárius erkölcsi tanulmányok

Az Erdélyi Unitárius Egyház egy rendkívül fontos és hiánypótló sorozat folytatásának kiadását kezdte meg a közelmúltban a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával. A könyvet dr. Rezi Elek főjegyző, teológiai tanár írta, és miként a címe is bizonyítja, korunk aktuális problémáiról szól unitárius hitelvi megközelítésből. A továbbiakban részleteket közlünk a műből, azon olvasóink számára, akik csak lapunk hasábjain keresztül ismerkedhetnek meg vele. A könyvben lévő ajánlással kezdjük a bemutatást, mert ez az újraindított sorozat komoly kultúrtörténeti háttérrel rendelkezik. (Szerk.)

Kedves Olvasó! Az I. világháborút lezáró trianoni diktátum után a kettős kisebbségi sorsba kényszerített egyházunk – megmaradásának, sőt talpra állásának biztató jeleként – erőteljes irodalmi tevékenységbe kezdett, amelyet igen magas szinten, a politikai viszonyok adta lehetőségek kihasználásával egészen a kommunista rendszer erőszakos és kizárólagos berendezkedéséig folytatott.

Ennek az igényes és intenzív szellemi munkának szerkesztési és kiadási keretét olyan kezdeményezések biztosították, mint 1925–1926-ban az Unitárius Könyvtár sorozata, amelyet dr. Borbély István szerkesztésében az Unitárius Irodalmi Társaság jelentetett meg. De megemlíthetjük az Unitárius Irodalmi Társaság Szakkönyvtárát 1925–1938 között, az Unitárius Egyházi Könyvtárt 1939-ben, a dr. Kiss Elek által szerkesztett Unitárius Evangélium könyvsorozatot 1933-ból, a Dávid Ferenc Füzeteket a székyudvarhelyi lelkész kör szerkesztésében.

Ide kell sorolnunk végül az Unitárius Kis Könyvtár sorozatát is, bár időben korábbra megy vissza, hiszen Derzsi Károly budapesti lelkész 1882-ben indította el (74 füzet jelent meg), majd Szent-Iványi Sándor ugyancsak budapesti lelkészként újra megjelentetett 1942-ben.

A kor parancsa az egyház önmagára találása időszakában ma minket szólít meg, és sürget, hogy elődeink példáján lelkesedve, folytassuk az általuk beindított munkát. Ezért határoztuk el, hogy újra indítjuk az Unitárius Könyvtár sorozatát, amelyben ismertetni szeretnénk unitárius keresztény vallásunk hitelveit, és mindazokat a kérdéseket, amelyeket korunk felvet, mert meggyőződésünk, hogy az unitárius vallásnak nemcsak múltja, hanem jövője is van s tud megnyugtató eligazítást adni a holnapba tekintő ember számára is.

Isten áldása kísérje – hisszük sikeres – útjára új sorozatunkat, hogy szép eredményekkel gazdagítsa anyaszentegyházunk szellemi-lelki kincsestárát.

I. VALLÁS ÉS ERKÖLCS AZ ÉLET SZOLGÁLATÁBAN

Az unitarizmus lényegéből következik, hogy teologizálásunk során nyitottak, szabadok, realisták, időszerűek, Isten, felebarátaink és az élet iránt konstruktívan figyelmesek vagyunk. Az unitárius teológia jellegzetes vonása az, hogy nem menekül a dogmák, hittételek, hitvallások, zsinati határozatok, örök megállapított erkölcsi szabályok világába, hanem az

élet felé fordul. Találó Eric S. Price angol unitárius teológus megállapítása: „A vallás minden területén az unitárius hit lényegében fejlődő hit”.

Teologizálásunk abból az álláspontból indul ki, hogy az emberi élet Isten akaratahoz igazodó növekedés folyamata. Ebből következik, hogy e folyamatban az ésszerű, hitszerű, a lelkiismerettel összhangban álló, az evangélium mértékéhez igazodó nyitott vallásos felfogás hirdetői, terjesztői és megélői kell legyünk. Ez azt jelenti, hogy napjaink unitárius teológiája csak akkor nyer létjogosultságot, ha az elméletet a gyakorlattal, a vallásos hitet a tudással szintézisbe hozza.

Meggyőződésünk, hogy a 21. évszázad küszöbén életizű teologizálásra van szükség. Hiszen Jézusnak egész tanítása életizű volt, mentes minden dogmatikus megfogalmazástól vagy metafizikai spekulációtól.

Az életizű teologizálás sehol sem jelentkezik hatványozottabban, mint az erkölcs területén. A szekularizált világ emberének értékítélete nagyon viszonylagos, mert a valóság és az igazi érték megismerésének minden alapját és végső biztosítékát személyi létének (egzisztenciális helyzetének) megtapasztalásában véli felfedezni. Önmagához mér minden megismerést, kritikai elemzést, kétségbevonást és igazolást, elfeledkezve arról, hogy felelőssége nemcsak önmagáig, hanem Istenig terjed. Ezért napjainkban az unitárius teológia mélyebben foglalkozik azokkal a kérdésekkel, amelyek az ember egzisztenciális helyzetéből és Istentől való függőségi viszonyából következnek. Ez annál is indokoltabb, mert sajátos élethelyzetünkben a társadalmi, ideológiai, gazdasági változások után reálisan kell elemeznünk a vallás és az erkölcs viszonyát vagy időszerű kötődéseit.

Az emberiség kultúrtörténete igazolja, hogy a vallás és erkölcs szorosan egybekapcsolódott az ember életében. Ez a kapcsolódás az élet mikénti megélésének alapvető lehetőségeit nyújtotta, akár a vallásos színben jelentkező korai tabu-rendszerekre, akár a jézusi szeretetre gondolunk. Ezért a kettő közötti kapcsolat megítélésénél csakis mellérendelési és sohasem alá- vagy fölérendelési viszonyról beszélhetünk.

Az a téves nézet, mely szerint a vallás istenfogalma elvonja az ember figyelmét a valóságos élettől, s így illuzórikus erkölcsiséget állít fel, ma már tarthatatlan. Az istenfogalmat leépíteni akaró ateizmus embere erkölcsileg nem lett jobb, értékítélete nem lett helyesebb, sőt! Értéktudata csorbát szenvedett. A deformálódott értéktudat egyenesen utat nyitott a csalás, hazugság, megvesztegetés, lopás, erőszak megnyilvánulásainak, amelyek nem elszigetelt, hanem általános jelenségek voltak.

A felelősség vállalásának egyetemes jellege egy ideológiai érdekszféra mindenáron való védelmezésére, igazolására szűkölt. Ez értékelődéshez, sőt, az érték kategória felborulásához vezetett: az eszközértékeket az abszolút értékek fölé helyezték.

Így fokozatosan veszített értékéből az erény, a jellem, értéktelenné vált a munkához való viszonyulás, kényszerre lett a kötelesség, csökkent az élet értelme, s fakult a lelkiismeret. Lassan-lassan kialakult a kétarcú ember, aki az élet ziláltságaiban élelmességnek tartotta a lopást, érvényesülési lehetőségnek a csalást, a megvesztegetést (korrupciót), az árulást, életbiztonságnak az erőszakoskodást, a hangoskodást, a fenyegetőzést, engedelmisségnek a hazugságot.

Az eltorzított erkölcsiség és erkölcsi eszmény károsan hat ki nemcsak az Istennel való kapcsolatunkra, emberközi viszonyainkra, de magára a társadalom egészére is. Napjaink időszerű feladatai közé tartozik, hogy a mankókra kényszerített erkölcsiség végre ismét a saját lábán járjon. Az osztályérdekek (napjainkban politikai érdekek) akoljába terelt erkölcsiségnek vissza kell adni egyetemes jellegét. Annál is inkább, mert az erkölcsiség mindenivel szemben ugyanazt a mércét állítja fel, hogy tudniillik élete minél igazabb, helyesebb, teljesebb – egyszóval: emberibb, Jézus szavával: Isten gyermekéhez méltó legyen! (Mt 5,45/a)

A vallás és erkölcs viszonyából következik, hogy önámítás lenne azt gondolni, hogy ha vallásosnak mondom magam, egyben erkölcsös is vagyok. A vallásosság nem köntös (mint az ideológia), amelyet ma felöltünk és holnap levetünk. A vallásosságot *élni kell*, az erkölcs követelményeinek szellemében, de annak helyessége mások értéktételében kell tükröződjön, és végső soron Isten akaratában kell tudatosuljon.

Tudatában vagyunk annak, hogy az elmúlt évtizedek szomorú erkölcsi „botlásai” után az emberek már nem szeretik a kioktatást, „az útmutatásokat”, a melldöngető erkölcsi kijelentéseket, a tartalom nélküli szépettevést. Éppen ezért, amikor az újjászületett erkölcsi szemlélet szükségéről beszélünk, a „van” világából kell elindulnunk a „kell” világa felé, tudatosítva a megváltozás lehetőségeit egyéni és közösségi viszonylatban.

A formális erkölcsiség üres értékterében mozog, amely önmagában feltételezhető, de érvényessége nem igazolt. Nekünk, vallásos embereknek életizű erkölcsiségre van szükségünk, amelyen átragyog az isteni szeretet. Így erkölcsiségünk alapelvét az válhat, hogy mit és hogyan kell cselekedni, és nem az, hogy mit és hogyan nem szabad cselekednünk. Ez azt jelenti, hogy vallásosságunkat erkölcsi életvitellel és erkölcsi életünket vallásosságunkkal igazoljuk. Igen találó a Jakab-levél írójának üzenete: „Azonképpen a hit is, ha cselekedetei nincsenek, meghalt ő magában. De mondhatja valaki: Néked hited van, nekem pedig cselekedeteim vannak. Mutasd meg nekem a te hitedet a te cselekedeteidből, és én meg fogom néked mutatni az én cselekedeteimből az én hitemet” (Jk 2,17-18).

Az „életizű teologizálás” egyrészt olyan új erkölcsi kérdésekkel találja szembe magát, amelyeknek a megoldásuk, megválaszolásuk, tisztázásuk, értékelésük a régi elvek és hagyományos módszerek fenntartásával kevésbé valósulhat meg, másrészt egyes korábbi erkölcsi problémák nagyobb hangsúlyt nyernek és új átgondolást igényelnek.

A napjainkban jelentkező erkölcsi problémákra tekintve felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ezek vajon a korábbi problémáknak új színben, más körülmények között jelentkező esetei-e, vagy egészen új problémák állottak elő? Könnyen észrevehető, hogy az erkölcsi életben nemcsak mennyiségi, hanem minőségi változás is történt az élet értékével kapcsolatosan: pl. a káini dorong helyett lézerfegyver, vakbélműtét helyett szívatültetés, fajnemesítés helyett génsebészet.

Tény az, hogy erkölcsről csak akkor beszélhetünk, ha szabad emberi döntés nyomán cselekedet születik. Ezért az erkölcsi problémák megítélésénél mindig figyelemmel kell lennünk az ember léthelyzetére, ellenkező esetben nem leszünk képesek bemérni a cselekedet erkölcsi értékét vagy értékellenességét. Az erkölcsi felelősség tudatos vállalása oldaláról közelíthetünk az erkölcsi kérdések megválaszolására felé.

A „sokasodó erkölcsi problémákat” az élet értékével kapcsolatosan tesszük vizsgálatunk tárgyává, mert az élet tisztelete és értéke iránti viszonyulás ezt föltétlenül megköveteli. Albert Schweitzer, az élet tiszteletének „nagy apostola” jelentette ki: „Az alapvető és tudatunkban minden pillanatban jelentkező tény: élet vagyok, amely élni akar, életek között, amelyek élni akarnak. Életakaratom titka, hogy kötelességemnek érzem: együttérzéssel viseltessem minden, előttem felbukkanó életakarattal szemben. A jóság lényege: életeket megtartani, életeket támogatni, életeket kiteljesedésre segíteni. A gonoszság lényege: életeket megsemmisíteni, életeknek kárt okozni, megakadályozni életüket kifejlődésükben... Csak az élet tiszteletének etikája teljes értékű, minden vonatkozásban. A csupán ember és ember közti kapcsolatokra vonatkozó etika lehet nagyon mély és élő. ... az élet tiszteletének etikája, amely minden élőlényvel együttérzést követel, megfelel a gondolkodó ember természetes érzésvilágának”.

Tanulmányainkban nemcsak az életet közvetlenül érintő újonnan jelentkező erkölcsi kérdésekre szeretnénk válaszolni, hanem azokra is, amelyek az élet közvetlen vagy közvetett megsemmisítését célozzák, és ezzel népünk önpusztításának szomorú következményei.

A keresztény értékrend tudatos vállalása és megélése tarthat meg, nyújthat jövőt a „formális erkölcsiség” után. Tanuljunk az elmúlt időszak „etikusainak pufogtatásaiból”, hogy Isten nélkül csak „illemszabályokat” lehet „elfogadásra ajánlani” (kényszeríteni!), de autentikus erkölcsi életet felépíteni nem.

A *szeretet etikai elvét* semmilyen vonatkozásban nem lehet mellőzni, megkerülni, kibeszélni, mert az élet tisztelete és értéke magában foglalja a szeretet kötelezőségének alapelvét és „minden teremtménnyel szemben együttérzést követel”.

E. Williams Channing észak-amerikai teológus megállapítása ma is időszerű: „Az embernek az a rendeltetése, hogy a társadalomnak tagja legyen, hogy tökéletesítse nemét, és hogy az emberiséget Isten országává változtassa, hogy a földi szép és jótekonyság által egy szellemi világ magasabb munkásságára és örömeire készüljön”.

(Folytatjuk)

Dr. Rezi Elek

A mai napnak kettős nevezetessége van: az aradi vértanúk gyászünnepe és a termés napja is. Az egyik szomorú, gyászos; a másik napfényes, vidám. Az egyik a múltba vezet vissza, a másik a jelenben gyökerezik. Az egyik az elbukásról regél, a másik a dolgozók győzelméről.

1849 október 6., ködös reggel van. Az egész ország, az egész szabadságra vágyó világ képe ez. A felhős égbolttal milliók sírnak együtt. Világosnál a szabadság kibontott zászlóját sárba taposta a zsarnoki erőszak. Világosnál megásatott egy nagy sír, egy szent ügy, az elnyomott népek szent ügyének a sírja. Virradatkor már állnak a bitófák. Kötélüket ringatja az októberi szél; mintha bölcső volna, de nem az élet, hanem a halál bölcsője. Bent a várban trombita harsan, durva német vezényszavak pattognak. Hétkor megnyílik a hatalmas kapu, s ezrednyi katonaság jön ki a sáros úton. Minden katonára száz tölteny kapott s szigorú parancsot: a legkisebb ellenállásra is lőni! A győztesek félnek a legyőzöttektől... A sereg a bitófák körül négyszögbe áll. Nyolckor újabb alakulat érkezik, közöttük tizenhárom tábornok (Damjanics szekéren). Arcuk sápadt, de szemükben hősi elszántság. Négy pap kíséri őket. A bábész népet szétverik. Fekete köpenyben megérkeznek a hadbírók. Német nyelven olvassák fel a halálos ítéletet. A papok mégegyszer imát mondanak s megcsókolják a keresztek. A hóhér készen áll. Elsőnek Vécsejt veszi kézre, s durva kézzel oltja ki az életét... Aztán Nagy, Damjanics és a többiek... Egy sem reszket, egy sem sír, egy sem könyörög kegyelemért. A vértanúk elszántságával lépnek fel a kicsi székre, melyet

aztán a hóhér lábuk alól kihúz... Imádkoznak, s kiáltanak: éljen a haza, éljen a szabadság, éljen a nép! Borzalmas látvány! Hasonlít a Golgotához s október 6. nagypéntekhez! Most, 125 év múltán szálljunk vissza az időben, s kérdezzük, mire intenek az aradi vértanúk?

1. Nem szabad elfelejteni őket. Dsida Jenő: „nyelvemen izzó vasszeget üssenek át, ha rólad megfeledkezem”...

2. Áldozatukat értékelni kell. Hazáért, szent ügyért, és a legtöbbet áldoztak fel: az életüket, példát mutatva...

3. Nem alázkodtak meg, nem könyörögtek kegyelemért, nem voltak megvesztegethetők...

4. Csak a felük volt magyar... Nem egy hazáért, nem egy népért küzdöttek, hanem a szabadságért, mely minden népnek drága és szent. Közös ügy.

5. Isten nevével ajkukon mentek a halálba. Áldott legyen az emlékü!

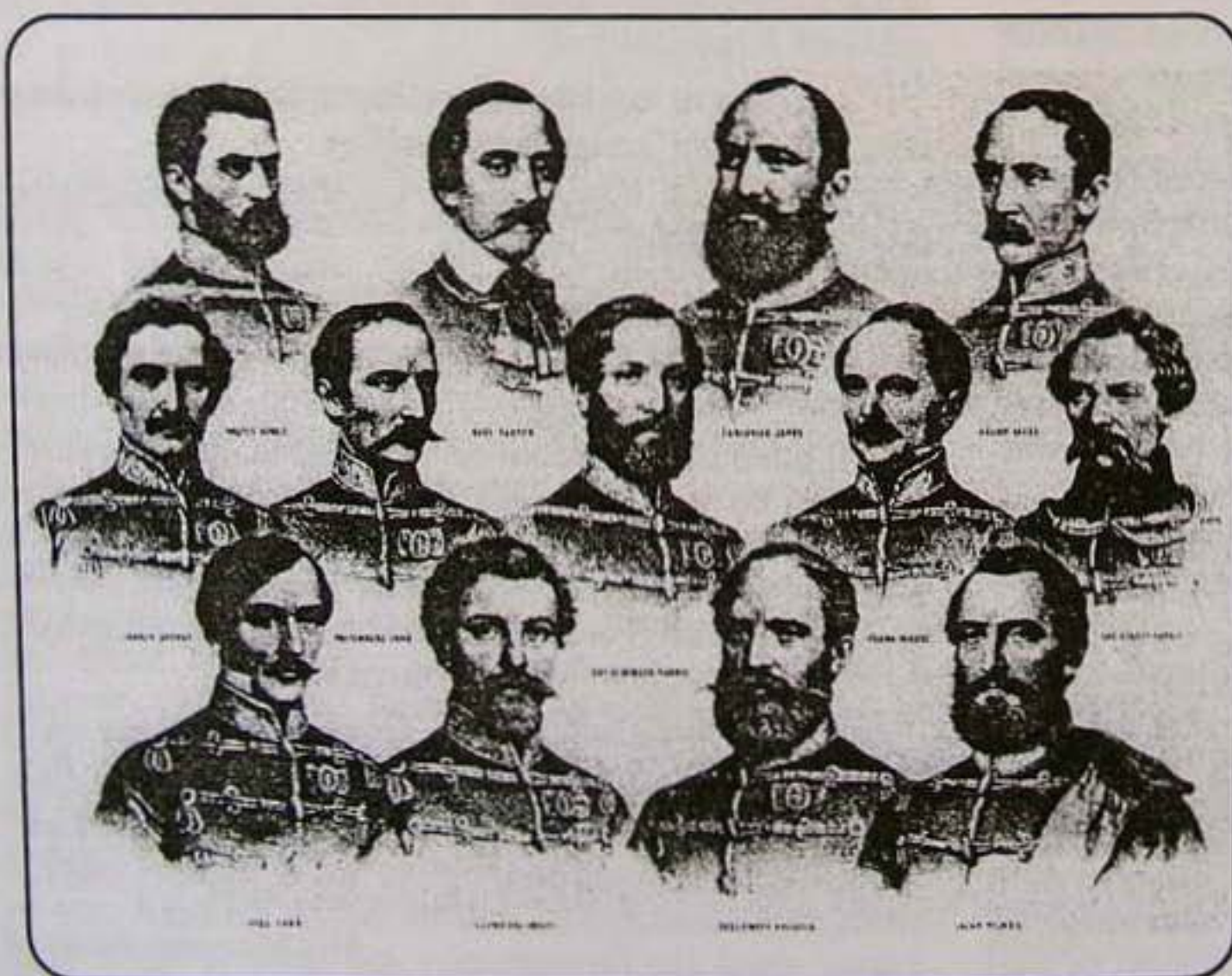
6. Szimbólummá lettek, mert bennük százezrek halálát gyászolja a világ. A termésnap is számbavétel!

Miről lehet megismerni valamit? A villanyáramot erejéről. A bort fokáról. A virágot illatáról. A madarat tolláról. Az aranyat karátjáról. A gyümölcsfát terméséről. Jézus egy fához hasonlítja: az ember ismertető jele a termés!

Sokan: 1. gazdagságról 2. szépségről, 3. okosságról 4. testi erőről 5. terméséről – mit adott a köznek?... (Ámen).

1974. október 6.

† Gellérd Imre

Juhász Gyula

Három város (részlet) ARAD

Arad, örök magyar gyász szép arája,
Feléd suhan ma sóhajunk, feléd,
Ki élsz sötétben és némán árva
Maros mentén, mely zúg ma gyászzenét.

A kincses Erdély öléből ered le
És erre tart e bánatos folyó,
Mély morájában sír Erdély keserve,
Mint tárogatón zengő bujdosó.

Arad! Köszönt a csonka Magyarország
S tört lobogóját lengeti neked,
Mely fátyolos, mint ez október-est.

De még lobog és égi kezek óvják,
Selymére örök, győztes glóriát von
A Krisztus jobbán – ama tizenhárom!

Szejke-Fürdő 1999

1999. augusztus 14-én rendezték meg Szejke-Fürdőn az I. Unitárius Világtalálkozót. Tulajdonképpen ezzel egy régi hagyományt élesztett fel és bővített ki az Erdélyi Unitárius Egyház.

A 2. világháború előtt, 1943-ig szokás volt az Unitárius Búcsú, amelyet a két Homoród-mente minden évben Homoródfürdő rendezett. Ennek a hagyománynak az újjáélesztését érezte szükségesnek **Kedei Mózes** székelyudvarhelyi esperes, majd a gondolatot tovább bővítve jött létre a világtalálkozó.

Az alábbiakban közöljük **dr. Murvay Sámuel** főgondnok beszédét, aki **Mikó István** főgondnokhelyetessel együtt magyarországi egyházunkat képviselte.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A Magyarországi Unitárius Egyház nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm a Világtalálkozó résztvevőit.

Mindenekelőtt tolmácsolom Bencze Márton püspök úr üdvözlését, Aki – bár nagyon szeretett volna – megromlott egészségi állapota miatt, sajnos, nem jöhetett el. Gondolatban velünk van, és kórházi ágyán a találkozó sikeréért imádkozik, arra Isten áldását kéri.

A mai napon mindnyájunk régi óhaja teljesül, amikor végre egy olyan egyetemes találkozó részesei lehetünk, melyen a világ minden tájáról összegyűlt unitárius és velünk közös sorsot viselő, nem unitárius magyar együtt van.

Nagy öröm ez számunkra, hiszen mi egyszerre vagyunk unitáriusok és magyarok, és e kettőt külön sem tudnánk választani.

Egyházunkat a többi magyar protestáns egyházzal azonos időszakban – a XVI. században – alapították.

Vallásunk a tolerancia jegyében keletkezett, és mi ezt a toleranciát századokon át nemcsak hirdettük, de valóságosan meg is éltük.

Más felekezetekkel szemben tehát nem kiváltságosak vagy riválisok, hanem testvérek akartunk és akarunk lenni, tiszteletben tartva mindenkinek hitét, vallási meggyőződését, amely nem lehet akadály a együvé tartozásunknak.

Hasonló szellemben éltünk és kívánunk továbbra is élni a velünk együttlakó más népekkel is.

Eleink is jól tudták, amit ma talán még érzéketesebben élünk meg, hogy a keresztény egyházak népünk megtartói, és népünk az élet viharai után is csak úgy maradhat meg, ha mi egymással szembeni türelmetlenség helyett minél szorosabban összefogunk, együttműködünk.

Ez az összefogás azonban nem maradhat üres szóvirág, ennek valóságosnak kell lennie, és akkor teljesebbé válik, ha megérjük, hogy az öröm mindnyá-

junk öröme, a baj vagy bánat mindnyájunk fájdalma lesz.

Csak így fogunk szívvel-lélekkel, egyesült erővel mindig ott segíteni, ahol arra a legnagyobb szükség van.

Úgy tűnik, most éppen itt, ezen a tájon adódik ilyen helyzet, ahol a legalapvetőbb emberi jogok érvényesülése – pl. nyelvhasználat, anyanyelvi oktatás minden szinten, egyházi vagyonok visszaszolgáltatása stb. – még mindig várat magára.

Egyelőre bízunk abban, hogy a földi hatóságok sokat hangoztatott megértő jószándékát a gondviselés érvényre segíti.

Addig azonban mindnyájunk kötelessége a testvéri segítség minden békés formájával ide sietni.

Nem célunk a múltat siratni, és nem érünk rá a jelenre panaszkodni. Nekünk a jövőért kell küzdünk, ha eleink emlékéhez méltóak akarunk maradni.

Ha az egymás közelében vagy szomszédságában lakók területrészeit a rájuk erőszakolt határok, vagy a nagy távolságra elvándoroltakat az önként választott új haza határai el is választják egymástól, az ilyen határok ma egyre inkább átjárhatóak, ellégiesülnek, és nem fogják akadályozni a testvéri összetartozás megélését.

Ennek valóra váltása most csak rajtunk múlik. Tegyük hát róla!

További mondandómat gyakorlatibb síkra terelve, mindenekelőtt köszönetet szeretnék mondani azoknak, akik ezt a mai nagy találkozót létrehozták és mintaszerűen megtervezték.

Ez hatalmas munkát, erőfeszítést kívánt, és azért, hogy a jövőben a terhek egy részét megoszthassuk, javaslom egy állandó bizottság vagy világtanács (nevezzük ahogy tetszik) létrehozását a következő feladatokkal:

- segítséget nyújtani a világtalálkozók rendszeres, évenkénti megszervezéséhez;
- állandó és mindenre kiterjedő kapcsolattartás (a többi egyházzal is);
- állandó információcsere és egymásra figyelem;
- szükséghelyzetben a gyors segítségnyújtás megszervezése.

A tanácsba meg lehetne hívni azoknak a testvéri egyházaknak a képviselőit is, akik velünk együtt vallják, hogy közös ügyeink nem egyik vagy másik felekezet gondja, hanem egész népünk sorskérdése, amelyet megoldani csak együtt remélhetünk, ha ebben a Gondviselés is megsegít.

Itt, nagy elődünk, Orbán Balázs síremléke előtt kívánom, legyen ez a mai ünnepi alkalom az egymásratalálás első állomása, minden unitárius és minden magyar nagy találkozása, és vezessen a végső egység mielőbbi kiteljesedéséhez!

Dr. Murvay Sámuel
főgondnok

Az Úrvacsora

II. rész

Jézus tanításának, habitusának és módszereinek egészét és összefüggéseit elemezve látható, hogy nem akart „új szövetséget” szerezni. Az sem valószínű, hogy szertartást akart volna alapítani. Feltehető hogy igazodni igyekezett az általánosan elfogadott vallási külsőségekhez, de azok tartalmát egészen új, eredeti módon értelmezte. Az utolsó vacsoránál is ilyenre következtethetünk. Jézus előírászerűen vezette le a pászkaliturgiát, de magyarázatai, amelyben az aggáda szabályai szerint fűzött megjegyzéseket, értelmezéseket a vacsora egyes elemeihez, annyira szokatlanok voltak, hogy éppen szokatlanságuk következtében az utólagos interpretációknak tág teret nyújtottak. Rudolf Bultmann nagyhatású Újszövetség-teológiája óta szinte senki sem vitatja, hogy ezen a nevezetes vacsorán Jézus annyit fűzött a kenyér és a bor elfogyasztásához: „ez az én testem”, „ez az én vérem”. A „szereztetési ígék” többi része, mint már utaltunk rá, az írók saját értelmezései és nem Jézus közvetlen szavai. Az írásmagyarázati fő kérdés ezek után az, hogy mit is jelenthetett Jézus ajkán az „ez az én testem” kifejezés. A „test” és a „vér” a héber gondolkodásban magát a személyiséget jelenti. Az „ez az én testem” formula egy zsidó ember ajkán azt jelenti, „ez én vagyok”. Jézus tehát a kenyérhez és a borhoz fűzött sajátos kommentárjában azt mondja mindkettőre: ez én vagyok.

A katolikus exegéták nem győzik hangsúlyozni a görög szöveg elemzése során, hogy Jézus nem általában beszél arról, hogy a „teste kenyér” (mint ahogy a Jn. 6. alapján erre gondolhatunk), hanem konkrétan arról a kenyérről és arról a borról beszél, amelyik éppen akkor éppen ott volt a tanítványok előtt. Dacára annak, hogy Jézus nem görögül beszélt a tanítványaival, az „ez az én testem” konkrétsága eléggé valószínű, ha megpróbáljuk arámra visszafordítani a görög szöveget (az Újszövetség kutatói közül többen megtették ezt). A katolikus írásmagyarázók persze a saját dogmájuknak megfelelő „transzszubsztitúciós” változat megalapozása érdekében kardoskodnak a szöveg konkrétan utaló jellegéhez. Ha nem kötjük le magunkat dogmatikai előítéletekhez, még mindig kérdés marad, hogy miért mondja Jézus a kenyérre azt, hogy ez az én testem. A megoldáshoz közelebb kerülhetünk, ha végiggondoljuk, hogy amire Jézus azt mondja „ez én vagyok”, az nem a bárány

húsa, hanem „kenyér”. Milyen kenyeret fogyasztottak a vacsorán? Kovásztalan kenyeret, amelyből az előírásoknak megfelelően három darabot kellett az asztalra tenni. Ezek között csupán egyetlen van, amit „megtörnek”. Ez pedig a nevezetes „afikajmón”. Ha Jézus mondta, és láttuk, hogy valószínűleg mondta a kenyér „megtörésekor”, hogy „ez én vagyok”, akkor azt kellett mondja, hogy én vagyok az, amit az afikajmón jelent.

Úgy tűnik tehát, hogy Jézus gondolatának megértéséhez és reprodukálásához azt kell tudnunk, hogy az afikajmón mit jelentett a pászkavacsora résztvevőinek. Maga az afikajmón szó bizonytalan jelentésű. Tulajdonképpen nem tudjuk minden kétséget kizáróan megmondani, hogy mit jelent. Ilyen héber, vagy arám szó ugyanis nem létezik. Több elmélet született a szó eredetének kiderítése céljából. Lehet, hogy a héber-arám eredetű „afikomán” kifejezés elferdítéséből jött létre, aminek jelentése „hozzátok az ételt”. Más elképzelés szerint az eredeti változat „afiko miné”, azaz „kivitték az édességet”. Vannak olyan elképzelések is, amelyek görög szavakra vezetnek vissza a szót. Így például az „a felvonuláshoz” jelentésű „epi kómon” kifejezésből eredeztetik az afikajmón szót. Mindegyik változatnak léteznek logikus magyarázatai. Az étkezéshez kapcsolódó héber variánsok az étel szimbolikáját joggal feltételezve, utalhatnak arra, amit vagy akit az étel jelent. A görög változat is valamilyen mozgásra vonatkozhat.

Az XVI. század egyik legeredetibb gondolkodója Matthias Vehe (aki időnként Glirius néven is szerepel) rendkívül szellemes, és ugyanakkor nagyon is valószínű elméletet alkotott az afikajmónról. Szerinte a szó eredetije a görög „ephikomai” szó, ami azt jelenti, „a közeli”, vagy „az eljött”. Vehe-Glirius azt állítja, hogy az afikajmón tulajdonképpen azt a személyt szimbolizálja, akinek a zsidó várakozások szerint majd el kell jönnie. Ez a személy a Messiás. A pászkavacsora során fogyasztott afikajmón a „Messiás kenyere”. Amikor a vacsora résztvevői az afikajmónt fogyasztják, a Messiásra gondolnak, a Messiás eljöveteleért imádkoznak. Ez az elképzelés nagyon is valószínű. Jézus korára már teljesen kialakult a pászkavacsora több rétegű jelentése. Ezt főleg az Exodus 12:42 targuma fejt ki részletesen. Az Ószövetség arám fordításai, a targumok a Jézust megelőző időszakokban kelet-

keztek többnyire, és hasznos dokumentumai a kor vallásos meggyőződésének, írásmagyarázati és írásértelmezési elveinek, egyszerűen teológiájának. A hivatkozott targum szerint Izrael szabadulása felidézi a teremtést, ahogyan a káoszból rend lett, azaz a „tehóm” Isten szava által legyőzött. Erre utal az is, hogy a pászkavacsorán énekelt hallél-zsoltárok egy része éppen a teremtést, a Teremtőt dicséri (Zsolt 136. példaul). A pászkavacsora ugyanakkor Izsák megszabadulását is idézi. Éppen ez a gondolat mutatja a zsidó gondolkodás tipologizáló jellegét. Jahveh azért szabadítja meg népét Egyiptomból, mert megszabadította őt Izsákot is. A harmadik, és szempontunkból legfontosabb targumi mondanivaló a messiási korszak elővételezése a pászkavacsora által. Ahogyan a hívő izraelita a vacsorán felidézi a csodás szabadulást, egyben megerősödik abbéli reményében, hogy Isten meg fogja szabadítani, és véglegesen meg fogja szabadítani mindenféle szolgaságból. A pászkavacsora szorosan összefonódott a Messiás eljövetelére iránti váradalmakkal. Jézus idejében is előfordult, hogy a pászka ünnepe politikai zavargásokba torkolt éppen a messiási remények akkoriban jellemző értelmezése miatt. Erre utal Lk. 13:1 k. is.

Mindezek alapján Vehe teóriája nagyon is valószínűnek tűnik. Az afikajmón, a Messiás „kenyere” különösen fontos a vacsora résztvevőinek. És Jézus erre a kenyérre mondja: ez én vagyok. Mint ha csak azt mondaná: majd ha én nem leszek közöttetek, és ti a pászka estéjén megtöritek az afikajmón, ne egy majdani valakire gondoljatok, aki majd el fog jönni, hanem gondoljatok rám. Ne várjatok csodálatos, politikai Messiást. Jahveh nem fog más szabadítót küldeni, hiszen a szabadítás nem a politikai függetlenséget jelenti. Ne másra gondoljatok, ne másra várjatok. Én vagyok a Messiás. Én, a szelíd Isten-embere. Hiszen én tudom,

hogy „felkent” engem az Úr. Elégedjétek meg egy olyan Messiással, amilyen én vagyok.

Ha valóban így volt, akkor ez azt jelenti, hogy Jézus vállalta a Messiás szerepét, jóllehet teljesen új tartalommal töltötte meg. A pohárhoz fűzött magyarázat is alátámasztja ezt az elméletet. A pohár az „Illés kelyhe”, a Messiás iránti várakozásra utal. A mai napig él a pászkavacsora „messiás jellege” a fenti értelemben.

Jézus szavai, ha valóban sikerült megfejteni őket, arra utalnak, hogy az első gyülekezetek nem tévedtek, amikor hitvallásukat ebbe a névbe sűrítették össze: Jézus a Messiás.

A zsidókeresztény hívők hamar megtapasztalhatták, hogy a politikai Messiás gondolata végzetes hiba. A Jézus utáni időszak legnagyobb „Messiása”, Bar-Kochba messiás-mivoltát még a nagy tekintélyű Rabbi Akiba is megerősítette. A végeredmény ismert. Évszázadokra megszűnt a zsidó állam nemcsak politikai, hanem társadalmi értelemben is. A szelíd Názáreti nem tévedett. „Elégedjétek meg velem. Elégedjétek meg egy ilyen Messiással.”

Az úrvacsora teológiai jelentőségének boncolgatása során oda juthatunk, hogy ez a szertartás nem annyira Jézus tanításának, mint inkább Jézus személyének összefüggésében érthető. Az úrvacsorában végül is arra ad választ a hívők közössége, hogy kinek tartja a Názáreti Jézust. Az egyes felekezetek időnként nagyon is cizellált, kifinomított válaszokat gyártanak, és liturgiájukban rögzítik is ezeket. A válasz kimondása a Jézushoz ragaszkodó szabadelvűek számára bensőséges, egyénre szabott hit-ügy. Mindenkinek magának kell tudni kimondani. Az első keresztények csak ennyit mondtak: Jézus Krisztus.

Dr. Somogyi László

Szentábrahámi Lombard Mihály: A keresztény tudomány rendszere (részlet)

24. §. Ha mindezeket a próféták jövendöléseivel összevetjük, azonnal szemünkbe ötlük az első tétel, ti. hogy a Máriától született Jézus a Krisztus vagy a megígért Messiás (1 Móz. 3, 15). Az apostolok gyakran vitatkoztak a zsidókkal a kérdés felett, hogy vajon Jézus-e a Messiás? (lásd Ján. 20: 31; 1 Ján. 2, 21; 5, 1–5); mert a zsidók nem kétkedtek, hogy a Mária fia volt Jézus (Ján. 6, 42), de akik azt mondták, hogy ő a Krisztus vagy Messiás (Ján. 4: 25, 29), azokat a zsinagógából kizsájtották (Ján. 9: 22, 34; 12, 42; 16, 2). De ami jövendölve volt a Messiás születésének idejéről (1 Móz. 49, 10; Agg. 2: 7, 9; Mal. 3, 1; Dán. 9: 24–26), helyéről (Mik. 5, 2) nemzetségről (1 Móz. 22, 18; 49: 10; 2 Sám. 7: 12, 13, 14; Jer. 23: 5, 6; Ézs. 40: 1, 2 stb., Ezék. 34: 23, 24) és anyjáról (Ézs. 7, 14), mindaz a Máriától született Jézusban beteljesült. Jövendölve volt, hogy a Messiás lesz próféta (5 Móz. 18: 15, 18;), pap (Zsolt. 110, 4), király (2 Sám. 7: 12–15; 1 Kir. 5, 25), s úgy ezek, mint más jövendölések is (Ézs. 53;

Zsolt. 16, 10; 69, 19; így Mik. 4: 1, 2; vö. Ézs. 2: 2–6, 18, 20 stb.) a mi Urunk Jézus Krisztusban mind beteljesültek.

25. §. Ha pedig a Krisztusnak állapotát – a fogantatástól kezdve a felmagasztaltatásig – vesszük kellő figyelembe, a második tétel ez lesz: a megígért Messiás Jézus Krisztus természetére nézve igazi ember.

A földön halandó ugyan, de ma halhatatlan, s másokat is megelevenítő (1 Kor. 15, 45); mert nincsenek a valódi embernek oly ismertető jelei, melyek a Krisztusról is fölemlítve ne lettek volna, kivéve a bűnt; Zsid. 4, 15 (ami azonban az emberi természetet sem nem alkotja, sem ki nem forgatja); ily lényeges alkotó elemei pedig az embernek: a lélek (Ján. 12, 27; Mát. 26, 38; 27, 50; Luk. 23, 46), a test (Mát. 26: 12, 26; Ján. 20, 12; Luk. 24: 39, 40; 1 Pét. 2, 24; Így Mát. 26, 28; Ján. 19, 36; Csel. 20, 28; Zsid. 3, 14), s a emberi tulajdonságok, gyengeségek, cselekedetek és szenvedélyek; Jézus nemcsak hogy fogantatott, született, mégpedig emberi csa-

ládi leszármazás szerint (Mát. 1.), hanem olvassuk róla azt is, hogy csecsemő volt, bepólyálva feküdt (Luk. 2, 12), növekedett időben, gyarapodott bölcsességben (Luk. 2: 46, 52), némely dolgokról nem tudott (Márk. 13, 32), éhezett (Mát. 4, 2), evett (Mát. 9, 11; Luk. 24, 43), szomjúzott (Ján. 19, 28), ivott (Ján. 4, 7; Luk. 22, 13), aludt (Márk. 4, 38), sírt (Luk. 19, 41; Ján. 11, 35; Zsid. 5, 7), szomorkodott (Mát. 26, 37), kifáradt (Ján. 4, 6); sőt alája volt vetve minden emberi gyengeségeknek (Zsid. 4, 15; 2: 17), meghalt, föltámadt és fölmagasztaltatott. Nevezeték embernek (Ján. 9, 11; 4, 29), férfinak (Ján. 1, 30; Luk. 24, 19; Ézs. 53, 3; Zak. 6, 12). Maga Krisztus is magát embernek mondotta (Ján. 8, 40), s több mint hetvenszer (mint Mát. 8, 20; 9, 6; 11, 19; 12, 8 stb.) ember fiának; ember fia pedig csak az lehet, ki természet szerint ember. Sőt a megdicsőülés után is a tanítványok őt ember fiának (Csel. 7: 55, 56; Zsid. 2: 6, 9; Jel. 1, 13; 14, 14), embernek (I Tim. 2, 5; Róm. 5: 15, 18; 1 Kor. 15, 21), férfinak (Csel. 2, 22; 17, 31; így Jel. 1, 7) nevezték; nevezetett Dávid fiának is (Mát. 15, 22; 20: 30, 31; Jel. 5, 5), amiért a Krisztus is az embereket atyjafiainak hívja (Zsid. 2: 11, 12, 17); az apostoli hitformában is úgy íratik le mint ember.

27. §. Harmadik tétel: A megígért Messiás, az ember Jézus Krisztus, az Isten fia (Gal. 4, 4). Jóllehet a Krisztus természete nézve valódi embernek mondatik, de azért még sem kell őt közönséges embernek tartanunk, mert származásánál, méltóságánál és állapotánál fogva (Zsid. 2, 9; Filip. 2: 5, 9; Éf. 1: 21, 22; Csel. 10: 36, 42; Jel. 19, 16; Ján. 5, 23) más emberek fölé magasztaltatott, s a közönséges halandók sorából kiemeltetett (Gal. 1, 1); mert oly embernek mondja őt az írás, ki egyszersmind Isten fia (Mát. 3, 17; 16, 16; Ján. 10, 36; vö. Csel. 4: 25, 27; Ján. 9:35-38; Márk. 14: 61, 62; Luk. 3: 22, 23), és pedig nem oly módon, mint az angyalok (Jób 1, 6; 5, 1; 38, 7), a tisztaságok (Zsolt. 82: 1, 6), főleg pedig a hívek (Ján. 1, 12; Róm. 8, 16; 9, 26), a boldogok (Luk. 20, 36) és Ádám (Luk. 3, 38) mondatnak Isten fiainak, hanem oly különös módon, mely szerint ő az Isten tulajdon (Róm. 8, 32) és egyszülött fiának (Ján. 1: 14, 18; 3, 18) mondatik; mert oly különleges származással s oly kitüntető úton-módon, az Isten előtt legkedvesebb Krisztuson kívül, senki sem született.

28. §. Ennélfogva amaz okok közül, melyek miatt az írás azt mondja, hogy az Úr Krisztus az Isten fia, az első az, hogy Isten a szentlélek erejével történt fogantatás és születés által adott a Krisztusnak létet (Luk. 1: 34, 35; Mát. 1: 18, 21). Ha a szűz Mária fiának mondatjuk, mert őtőle született, miért ne mondatnók Isten fiának is, tudva, hogy Isteneen kívül más atya nem volt, éppen mint Ádámnak (Luk. 3, 38)? Más emberek is, jóllehet test szerinti atyjuk is van, de a teremtnél fogva mégis Isten fiainak mondatnak (mint Mal. 1, 6; Csel. 17: 29; 5 Móz. 32, 6; vö. 1 Móz. 2, 4). Nem is találunk a bibliában ennél elsőbrendű okot, amiért Jézus Krisztus Isten fiának mondatnék; ezért van leírva a Mát. I. r. és Luk. III. részben a Krisztus családi leszármazása, s főleg Mát. I.

18-21 versekben (vö. Ézs. 53, 8) a születése.

30. §. A második ok az, hogy Isten a Krisztusnak, mikor hivatalába beavattatott, senki másra nem illő módon adta az áldását s jelentette ki megnyugvását; s ezért jogosabban mondható Isten fiának, mint a bírák és tisztviselők (Ján. 10: 34-36, vö. Zsolt. 82, 6); mert oly nagy volt az ő hasonlósága Istenhez bölcsességre (Ján. 2, 25), csodatevő hatalomra nézve (mert Isten nem mértékel adta neki a lelket, Ján. 3, 34) és szentségre nézve (Ján. 8, 46), hogy ő – Filip. 2, 6. vers szerint – mintegy az Atya alakjában vagy képében volt. Így mondatik az Izrael Isten elsőszülött fiának (2 Móz. 4, 22), mivel több jótéteményt nyert Istentől, mint más népek; így Dávid is (Zsolt. 89: 27, 28).

31. §. Harmadik ok az, hogy Isten őt az életre visszahívta, hatalmával (Ef. 1: 19, 20) föltámasztván a halálból. Ezért mondja Pál (Csel. 13: 30-35 stb. a 2-ik Zsolt. 7-ik verse szerint), hogy a Krisztus a feltámadás által született és lett Isten fiává (Róm. 1, 4), és pedig mint elsőszülött a holtak közül (Kol. 1, 18; Jel. 1, 5). Mások is mondatnak Isten fiainak a föltámadás miatt (Luk. 20, 36), s maga a föltámadás is újjászületésnek (Mát. 19, 28) neveztetik. (Így lásd 1 Pét. 1, 3; Tit. 3, 5).

32. §. Negyedik ok az, hogy az Atya javainak örökösevé lett, mikor a mennyben királlyá tétetett (1 Kor. 15: 26, 27; Mát. 28, 18; Filip. 2: 9, 10) minden királyok felett (Jel. 1, 5; 19, 16) s mindenkinek bírójává (Csel. 10, 42; Ján. 5, 22). A királyok is, mikor ezt a méltóságukat megnyerik és ez által mintegy más emberekké lesznek, Isten fiainak mondatnak (Zsolt. 82, 6); ez okból a Krisztus is teljesebb joggal mondható Isten fiának (Zsid. 1, 5), mint Salamon a Krisztus előképe (2 Sám. 7, 14; 1 Krón. 22, 10; 28, 6; 1 Kir. 5, 5; 8, 19).

34. §. Ennélfogva, b) a Krisztuséhoz hasonló, vagy annál kitünőbb fiúság nincs, mert Isten úgy senkit sem teremtett mint őt. Mások tágabb értelemben mondatnak a Isten fiainak; s szoros értelemben vett nemzéssel az isten senkit sem nemz.

35. §. Mindazáltal a Krisztus nemződése vagy születése, c) az időben történt (Zsolt. 2, 7), de úgy, hogy d) Krisztus az Istennek nem fogadott fia, mint azok, kik természetileg ugyan egy valakitől eredtek, de egy más valaki által fiúvá fogadtatnak; mert Krisztus valóban egyedül Istentől, és pedig a természet rendjén kívül, származott; s méltóságát sem emberi közbenjárások útján nyerte, hanem tisztán Isten kegyelméből; épp ezért méltán mondatik Isten saját fiának (Róm. 8, 32) és nem a másénak (amint e szó az 1 Kor. 6, 18 és 15, 38-ban értve van).

36. §. e) Krisztusnak legnagyobb címe vagy nevezete az, hogy Isten fia; mert semmi fenségesebb és istenibb dolog sem mondható a Jézusról, mint az, hogy ő a Krisztus és az Isten fia (mint látható: Mát. 16, 16 stb., Csel. 9, 20).

S látva, hogy új gond hálóját borítja
reám e látvány, hölgyem szólt: „E Ponttól
függ az egész ég és természet titka.”

Paradiso, Canto XXVIII.

AZ ANGYALOK KILENC KARA

Egy igaz pásztor emlékére

(in memoriam Bajor János)

Az élő közösségek sajátja a szerveződés, amelyben mindig kitermelődnek vezetők, hangadók, vezéregyéniségek, gazdák és pásztorok, akiknek kivételes adottságaiknál fogva lehetősége, joga és kötelessége a *nyáj őrizése*, hogy folytatódjon és fejlődjön az élet.

Már a legősibb közösségekben szétválók két irányzat, az erő adta hatalom és a szerető gondoskodás adta „hatalom”, mely utóbbi nem alapulhat máson, mint bölcsességen, humanizmuson. E gondolatok éppúgy felbukkannak a védikus irodalomban, vagy Lao-ce írásaiban, a görög, a római és más kultúrákban. A kínai bölcs azt mondja „a szeretettel védekező legyőzhetetlen”, „a vezetni tudó alázatos”. Seneca sorai jelzik, hogy a római gondolkodásban is feltűnik a jóság fontosságának tudata:

„In unoquoque virorum bonorum habitat deus.”

„Minden jó ember szívében megtelel Isten.”

Nekünk, keresztényeknek Jézus élete és hitvallása, s a megtért Pál szeretethimnusza fogalmazza meg e gondolatokat. Isten országa nem egyéb, mint a jó, a dolgoknak a létező rendnél jobb rendje, az igazságosság uralma, a lélek szabadsága, melyet magában hordoz mindenki, s aki méltó rá, élvezheti, s csöndben teremtheti meg azt a szív megtérése által.

Bajor János (1922. július 22.–1998. november 17.) a kolozsvári születésű, Füzesgyarmatot, Kocsordot megjárt debreceni lelkész olyan megtestesítője volt az egyetemes emberi kultúrtörténet jobbjik felét átható szereteteszmenyének és a Jézusi életműnek, aki az unitarizmus jövőbemutató létértelmezését ellentmondásos korunk nyelvén is közvetíteni tudta híveinek. Akadémikus szelleme ötvözte az eszményt és a napi valóságot, a művészeteket és a modern természettudományos gondolkodást, s karizmatikus szónoki képességével bármely szintre le tudta bontani gondolatait, hogy abból mások is építkezzenek.

A gondolat szabadsága, a mindeneket vizsgáló szellem bármely korban megtalálja korának „unitarizmusát”, ahogy ezt Bajor János is tette. Fiatalemberként a családi hagyományokat felülértékelve találta meg helyét a legnyitottabb keresztény közösségben. A jézusi gondolatokat belülről élte meg, s egész életével is példázva azt, törekedett a látszat, a formalizmus elkerülésére. Erejét, amellyel címről és rangról könnyedén lemondva mindenkor megmaradt egyszerű pásztornak, a szeretetből és szeretetei bizalmából merítette. Abból az anyagból vétetett, amelyből Dávid Ferencek, Brassai Sámuel és Orbán Balázsok születtek e világra.

Egy éve már, hogy a pásztorbot kihullott a kezéből, amely tartotta, de sokáig él még a hívek és tanítványok lelkében, tudatában az a szellemi hagyaték, amit örökségül hagyott. Imái, prédikációi és családi hangulatú baráti beszélgetései tükrözték azt az egyedi látásmódot, amely bármi hasznosat és emberközpontút befogad, beillesztve azt saját hitvallásának rendszerébe, meggyőző erő-

vel formálva ezzel is környezete gondolkodását. Másságát vagy még inkább egyediségét az tette szuggesztívvé, hogy széles körű műveltségéből és életismeretéből merítve előremutató gondolatokat fogalmazott meg. Ezekben sosem a megbánás volt hangsúlyos, hanem az építeni, tenni akaró, közösségben megvalósítható magatartás. Ebből fakad, hogy imáit – melyek sajnos sosem kerültek nyomtatásba – az a szeretetteljes derűs optimizmus és hálaérzés hatotta át, amely nélkül, hite szerint, a fenti célok megvalósíthatatlanok. Példázata szerint ő maga nem pásztor, hanem kertésze próbált lenni a gyülekezetének, hiszen a kertész nem csupán őriz, de gondoz, nevel, nemesít is, átérezve a jelent és tervezve a jövőt.

Tanítása szerint minden léleknek önmaga belső felismerésén keresztül kell eljutnia odáig, hogy megtalálja helyét világunkban és családi gyülekezetünkben. Ehhez nem kell más, mint nyitott ajtó, őszinte szavak és együttgondolkodás, s aki maga is keresi, az megtalálja az utat. Az általa helyesnek vélt irányt csak olyan hívó értheti, követheti és valósíthatja meg, aki a fenti alapeszmények befogadása mellett, belső meggyőződéssel és felelősséggel képes vitában vagy egyéni megnyilvánulásokban képviselni a szabadelvű keresztényi gondolatot. A hatása alatt kovácsolódó gyülekezetek követik és képviselik az általa megfogalmazott közösségépítő és -megtartó humanista életfilozófiát, melyet mindannyiunknak örökölni kellett.

„A szőlőszem kicsiny gyümölcs, / Egy nyár kell hozzá mégis hogy megérjék. / A föld is egy gyümölcs, egy nagy gyümölcs, / S ha a kis szőlőszemnek egy nyár / Kell, hány nem kell e nagy gyümölcsnek, / Amíg megéri? ez belékerül / Évezredek vagy tán évmiljomokba, / De bizonyára meg fog érni egykor / És azután az emberek belőle / Világvégeig lakmározni fognak. / A szőlő a napsugarakat éri; / Mig édes lett hány napsugár / Lehelte rája élte melegét, / Hány százezer, hány miljom napsugár?... / A földet is sugárok érlelik, de / Ezek nem nap sugárai, hanem / Az embereknek lelkei. / Minden nagy lélek egy ilyen sugár, de / Csak a nagy lélek, s az ritkán terem; / Hogy kívánhatnók tehát, hogy / a föld hamar megérjék?... / Érzem, hogy én is egy sugár vagyok, / Amely segíti a földet megérni. / Csak egy nap tart a sugár élete, / Tudom, hogy amidőn megérkezik / A nagy szüret, / Akkorra én már rég lementem, / S parányi művemnek nyoma / Elvész az óriási munka közt, / De életemnek a tudat erőt ad, / Halálomnak pedig megnyugovást, / Hogy én is, én is egy sugár vagyok!”

(Petőfi: Az apostol)

Ha kialszik a láng a fénye megmarad. Azzal búcsúzunk Tőled igaz Pásztorunk, hogy őrizzük a fényt, amit adtál, s a meleget amit sugároztál életed utolsó pillanatáig!

A Debreceni Egyházközség

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Bodnár Zsigmond (1839. február 9.–1907. augusztus 24.)

Bodnár Zsigmond, aki mint filozófus és irodalomtörténész került be lexikonjainkba, pályafutását a katolikus egyház papjaként kezdte. 1874-ben, mert nem tudta meggyőződésével összeegyeztetni a vatikáni zsinat Szűz Mária szeplőtlen fogantatására vonatkozó dogmáját, szakított addigi papi hivatásával és a római katolikus egyházzal is. A nem mindennapi műveltséggel rendelkező „szabadgondolkodó” megismerkedett az unitárius egyház hitelveivel s mivel azokat ésszerűnek és fejlődőképesnek találta, ezen egyház tagjainak sorába lépett. Ez időtől fogva tudományos munkásságának egy részét a budapesti Dávid Ferenc Egyletben fejtette ki.

Bodnár Zsigmondnak az unitárius egyházhoz való csatlakozása nem volt sem egyedi, sem szokatlan. A felvilágosodás kora, a vele járó gondolati és irodalmi felszabadultság nem egy ismert közéleti embert irányított az unitárius egyházba. Hogy csak néhány ismertebbet említsünk, ott volt Orbán Balázs a Székelyföld leírója, Odeschalchi Artúr történész, Bálint Gábor keleti utazó, orientalista, a gazdag tollú tanár-irodalmár dr. Kiss Ernő, Hatala Péter stb., akik az unitárius egyház tagjaként találták meg belső, lelki nyugalmaikat.

Bodnár Zsigmond szüleinek sem nevét, sem társadalmi helyzetét az életével foglalkozó irodalom nem öröközte meg. Nagy József is, az irodalomtörténeti közleményekben, csupán azt említette meg, hogy ifjúsága zavaros időkben folyt, és hogy „zord, forrongó hangulata rajta hagyta nyomait fejlődő lelkén.”

Bodnár középiskolás kora egybeesett az 1848-as szabadságharc idejével. E korról Nagy József úgy emlékezett meg, mint „mikor a jelen kietlen és reménytelen, a jövő kétséges volt.” A folyton változó, forrongó hangulat rányomta bélyegét az ifjak fejlődő lelkére, s egyre inkább érződött a változás szele. Megrendült a régibe, a politikai, a tudományos és az irodalmi életbe vetett hit. Mindenki valami új és szebb időért sóvárgott, amelyben majd fölvirrad a nyugalom és a boldogulás napja.

1846-tól 1849-ig Bodnár szülővárosában, Nagyváradban tanult. Tanulmányait 1849-től 1851-ig Pesten, majd 1851-től 1855-ig Baján folytatta. 1855-től 1859-ig Kalocsán volt az érseki papnevelő intézet növendéke. Pappá Esztergomban szentelték föl, 1861. július 25-én. Zellinger Alajos révén tudott, hogy Bodnár előbb Varbón, majd Muzsban volt segédlelkész. Tanított a nagyszombati főgimnáziumban (1865–71), majd Szegeden (1871) a reáliskolában. 1871-től Budapesten tanított. Unitárius korszakában 1875-től a budapesti egyetemen a magyar irodalomtörténet magántanára volt. Szerkesztett több folyóiratot. Írt vallási, egyházi és irodalmi tárgyú könyveket és tanulmányokat, de foglalkozott szépirodalmi munkák írásával is.

Bodnár „hullámelmélete”, tette híressé.

A Vasárnapi Újság szerint a kor tudományos élete szegény volt azokban a tudósokban, akik bátor kezdeményezéssel új eszméket vetettek föl. Akik nemcsak a rész kérdésekkel foglalkoztak, hanem igyekeztek új alapra fektetni a világról és a világ dolgairól ki-

alakított addigi fölfogásokat. Ezeknek volt egyike Bodnár is, aki a Vasárnapi Újság szerint „magasabb szempontokra törekedett, szilárdan hitt saját igazságában, az élet jelenségeinek abban a fölfogásában, amelyet ő maga állapított meg”.

Hullám-elmélete, amely egy filozófiai rendszer volt, a történelem nagy problémáját volt hivatott megoldani. Ez a legapróbb részletekig kidolgozott „törvény” vonatkozott úgy a múltra, mint a jelenre és a jövőre is. Lényege szerint az emberiség hol egységben, hol folytonos lazulásban látja a pozitív eszményeket (szépet, jót, igazat). Ezt Bodnár alátámasztotta a múltban lezajlott eseményekkel, de vonatkoztatta a jelenre és a jövőre nézve is. Amikor az ember egységben látta a világot, erősödött a tekintély uralma és a vallás-erkölcsi élet. Gyöngültek a széthúzó erők. Közelebb került egymáshoz a jog és az erkölcs. Előtérbe került a hazafias jellegű irodalom, amely az eszmeiség kihangsúlyozására törekedett. Gazdasági téren föllendült a földművelés, csökkent a tözsde jelentősége és az üzleti szellem. Ez a kor volt az idealizmus, az anyaggal szemben az eszméért való lelkesedés ideje.

Amikor az idealizmus – tanította Bodnár – elérte a csúcspontot, bekövetkezett az eszmékért való lelkesedés föllazulása, azaz a felsoroltak ellentéte. Végző fokon a realizmus, a tényeken alapuló valóság előtérbe kerülése.

Mindez egy hullámszerű mozgásra emlékeztet. Ezért nevezték hullámelméletnek. De, mert benne az erkölcsiség vitte a főszerepet, „erkölcsi törvénynek” is mondták.

Bodnár egész életét ezen elmélet kidolgozására szentelte. Amint a vasárnapi újság cikkírója írta, „életének minden fáradságát, szellemének minden tartalmát, munkaerejét és vagyonát is rááldozta. Hitte, hogy ezzel az elmélettel megmagyarázható a múlt már minden bekövetkezett, valamint a jelen és a jövő eseménye is.”

Az elmélet népszerűsítése érdekében Bodnár hatalmas irodalmi tevékenységet fejtett ki. Elméletét, melyet végső formába – dr. Nagy József szerint – 1891. június havában öntött, tizenöt könyvben, a korabeli tudományos folyóiratokban és az egyetemi katedrán terjesztette.

Ha figyelembe vesszük, hogy Bodnár kora a szellemi újjászületés jegyében zajlott, természetes, hogy ő is – mint minden más nagy gondolkodó – a világban már lezajlott és folyamatban levő események magyarázatára új elmélettel állt elő. Elméletét – fanatizmusa és vallásváltoztatása miatt – a katolikus egyházzal függőségi viszonyban álló sajtó nagy ellenérzéssel fogadta. Az ellenszenvet növelte Bodnárnak igazságtudatába vetett hite és a korabeli hazai tudományosság alábecsülése. Ugyanis elméletével a külföldi, a német és a francia tudósokhoz fordult. Önérzetesen tudtukra adta, hogy olyan felfedezésre jutott, amelyre eddig emberi elme képtelen volt. Ezzel azonban megsértette a külföldi tudósok önérzetét is. A hazai sajtó kétségbevonta elméletének tudományos voltát, a külföldi sajtó pedig

agyonhallgatta. Elméletét a hazai sajtó negatívan bírálta, sőt egyenesen támadta is. Az irodalomtörténelem, amely összegez és összehasonlít, jobb kritikát tanúsított Bodnár irányába.

Az első kritika 1891-ben Erdélyi Pál tollából való.

Erdélyi Bodnár hullámelméletét a szellemi fejlődésre vonatkozó új tanként értékelte, amely, mint ilyen, kihatott az egész életre. Nemcsak a szellemi haladás törvényszerűségét, de az élet egész folyamatát magyarázta. Erdélyi szerint, azonban Bodnár elmélete nem vált be és „célját tévesztve, hamis fényű csillag után indult”. Erdélyi miután – mint szemlélő és bíráló – leírta, hogy miként értelmezi az elméletet, kijelentette, hogy Bodnár olyan individualista, aki idegen eszmékre alapozott, de azokat magáénak tüntette fel. Elmélete ellentmondásos. Külön elítélte azért, hogy elméletét még kiforratlanságában mutatta be, s annak lényege csak menetközben alakult ki.

Öt év múlva, 1896-ban Gaál Mózes magyar irodalomtörténetében Bodnárt a kísérletezők sorában említette, megjegyezve, hogy nagy lendülettel dolgozott, de elmélete még befejezetlen.

1902-ben Rácz Lajos az Erdélyi Múzeumban Bodnárt mozgékony, önálló gondolkodású tudósként említette, aki egymás után adta ki elméletét magyarázó munkáit, és attól sem riadt vissza, hogy elméletét a maga alapította folyóiratban (Eszme) is hirdesse. Elméletét meggyőzőnek tartotta, kulcsnak a szellemi és erkölcsi élet jelenségeinek megértéséhez. Azonban elítélte Bodnár „öndicsőítését”, amellyel a „kulcsot” egyedülének állította be, és figyelmen kívül hagyta mások hasonló törekvéseit. De hibának minősítette azt is, hogy hullámelméletének nem adta okát. Elismerte, hogy Bodnár elméletével gazdagította a magyar bölcseletet.

1907-ben a Vasárnapi Újság Bodnárt – kihangsúlyozva papi múltját – „különcködő egyén”-nek állította be, aki elméletével nagy ellenkezést váltott ki. Filozófiai rendszerét zavarosnak mondta, alapgondolatát pedig tarthatatlannak minősítette. A cikkíró szerint elméletével csak a „gyengébb kritikájú egyénekre” volt hatással. Elmélete vele együtt a sírba szállt. Azonban az igazságért való rajongásnak olyan példáját adta, ami ritkaságszámba ment. Ez pedig olyan tulajdonság, amely mindenkor érték marad.”

A következő évben, 1908-ban, dr. Nagy József az Irodalomtörténeti Közleményekben Bodnárt olyan emberként mutatta be, „aki a maga vélt igazát rá akarta tuskolni a sötét tudatlanságban tévelygő többi emberre”. Igazát nem bizonyítani akarta, hanem vele térdre kényszeríteni azokat, akik a kérdésben tájékozatlanok voltak. Igazságát nem a mondanivaló realitásával, hanem személyének diktatórikus megnyilvánulásával kívánta alátámasztani. Heves fanatizmusával csak az ifjúságot babonázta meg, amely értelmi képességének növekedésével szintén hátat fordított neki.

1913-ban Ferenczi Zoltán szintén elítélőleg nyilatkozott a Bodnár-féle elmélet felől. Ezt, mint elméletet merevnek, mint gyakorlatot ingadozónak mondta. Az elméletet nem, csak a hibákat tekintette Bodnár sajátjának.

A 30-as években Szerb Antal nyilatkozott Bodnár elméletéről. Azt mindössze érdekes kísérletnek tar-

totta, melyben a természettudomány törvényszerűségeit rá akarta erőszakolni a szellemtudományokra. Elméletébe bedolgozta Fouille és Herbert-Sprencer elméletét. Érdeme mindössze annyi volt, hogy ismert több külföldi elméletet s azokkal kapcsolatosan új szempontokat vetett fel.

1940-ben Joó Tibor a Nyugatban elégtételt szolgáltatott Bodnár Zsigmondnak. „Egy félreértett tudós” című munkájában, elfogulatlan és előítélettől mentes kritikájában mintegy feloldotta az előbbi kritikák hátsó szándékú értékeléseit, melyek nem a tárgyilagosságra, hanem a tudós lejáratására törekedtek. Bodnárt olyan emberként jellemezte, aki érzékenyen élte meg századának lázas szellemi változásait. Nem elégedett meg azzal a tudattal, hogy a jelenségek irányítója egy legfelsőbb szellemi lény, hanem látni akarta azt a közös értelmet is, amely a nagy korszakok fejlődési szakaszait egy egyetemes fejlődés szakaszként mutatta be. Bodnár nem fogadta el a természeti törvényeknek az erkölcsi törvényekre való alkalmazását, de a korabeli pozitívizmus hatására egy olyan elméletet alkotott, amelyben a mechanikus érvényesülés állt az előtérben. Bodnár azonosult kora téves fölfogásával, ez a tévedése juttatta zátonyra, s amint Joó Tibor írta, „maradt korának egy érdekes, de hasznavehetetlen emlékjele”.

1983-ban Nemeskürty István Bodnárról, „mint jósz szerint elfeledett emberről” emlékezett meg, aki az élet jelenségeit másoktól eltérőleg mutatta meg. Amint írta, ezt a pusztá tény is eredményként kell elszámolni.

1992-ben Fitos Vilmos szolgáltatott elégtételt Bodnár Zsigmondnak, hullámelméletét Spengler fejtegetése alapján bemutatott tanulmányában. Filozófus apjára, dr. Fitos Vilmosra (1875–1955) hivatkozva elmondta, hogy Bodnár önérzetes kijelentéseivel elérte, hogy nem éppen megtisztelő jelzőkkel illették. Bodnár – írta Fitos – hatalmas perspektívát nyitott az emberi szellem jelenségeinek vizsgálatához. Tétellei olyan eszmék, melyek a valóságban egymást folytonosan váltogatták. Fitos nem hallgatta el Bodnár és Spengler, német filozófus elméletének hasonlóságát sem. Kettőjük fölfogása bár „megdöbbenően” egyezik, de a kettő közül Bodnáré volt előbbi keletű – amint Fitos megjegyezte – még akkor is, ha Spengler „több helyen nyomatékkal hangoztatta, hogy felfogását előtte a legtávolabbról sem sejtette senki”. Ballagi Aladár ezt azzal magyarázta, hogy mindkettő olyan eredeti elme volt, „akik mindent maguk fedeztek fel, még azt is, amit mások már százszor letárgyaltak”. Ezzel magyarázta azt, hogy Spengler elődei között Bodnárt nem említette. Fitos Bodnár-tanulmánya 1909-ben bár a nagy gondolkodót új értelmezésben mutatta be, nem tudta az érdeklődést irányába felkelteni, és eloszlatni az elméletét alapján kiváltott ellenszenvet. Fitos mindössze annyit ért el, hogy „finom dialektikával az objektív tudományos meggyőződés sugallta biztonsággal” védte meg Bodnár elméletét.

Bodnár nemcsak hullámelmélete, hanem irodalomtörténeti munkája révén is a kor nagyjai közé emelkedett. Magyar irodalomtörténete a Századok (1892) bírálata szerint „új úton haladt, új felfogást követett, téves nézeteket igazított helyre” és „hozzájárult a közszellem fejlődéséhez”.

Dr. Váczy János 1891-ben, a Századokban, Bodnár irodalomtörténetét olyan lelkiismeretes kutatás és forrástanulmány eredményének mondta, amely jól megvilágította a vitás kérdéseket, még akkor is, ha nem gyakorolt új szempontokra fölépített bírálatot. Gaál Mózes 1896-ban azt kifogásolta, hogy irodalmunk történetét még senki sem írta meg egységes, nagy munkában, de megjegyezte, hogy újabban Bodnár Zsigmond hozzáfogott egy ilyen munkához „széles alapon és nagy apparátussal, de mind ez ideig nem fejezte be. Kazocsa Sándor „Kis magyar irodalomtörténet”-ében (1944) megemlíti, hogy az irodalom modern fejlődéstudományának Bodnár volt „első hangoztatója”. Klaniczay Tibor irodalomtörténete (1982) pedig úgy emlékezett meg felőle, mint aki a „pozitivizmus elleni lázadás egyik első képviselője volt, aki az irodalomtörténetet is” az eszmei hajtotta forradalom és forradalomellenes változásnak fogja fel.

Bodnár irodalmi tevékenysége nem merült ki 1891-ben megjelent „Magyar irodalom története” című munkájával. Hullámelméletének igazolására és népszerűsítésére írt munkáin kívül több irodalomtörténeti, politikai és szépirodalmi jellegű munkát is írt. 1880-ban „Uránia, Kármán és Pajor” címmel az Irodalomtörténeti Értesítőben a Kármán és Pajor által közösen szerkesztett Uránia című folyóiratot ismertette. 1905-ben „Eötvös és Kemény” címen a Pátria Rt. gondozásában megjelent munkája Eötvös és Kemény irodalmi alkotásait tárgyalta. Kimutatta, hogy a két irodalmár munkái mennyiben álltak az uralkodó felfogás hatása alatt, és mennyiben tükrözték annak jellemvonásait. A könyv Nagy József szerint „a törvénnyel való magyarázás orgiája”.

Egyéb irodalmi jellegű dolgozatait az Irodalmi Szemle (1877) első, a Hon 270. száma és az Ellenőr (1882) ismertette.

Szépirodalmi jellegű elbeszélése „Lilly” címmel került az olvasóközönség kezébe. Ebben egy fiatal káplán sorsát mutatta be, aki elbukott a kor vallástalanságának gyűrűjében. Az elbeszélést Joó Tibor környezetrajznak mondta, amely az abszolutizmus korának vidéki magyar életét mutatta be. Érzékeltette benne a lelkiismeret kikezdő atmoszférát, és felcsillantotta Bodnár szépírói képességét.

Unitárius korszakában 1874-től – Szinnyi szerint – cikkei az alábbi lapok és folyóiratok között: Budapesti Szemle (1874), Hon (1874), Pesti Napló (1874), Reform (1874), Életképek (1876), Figyelő (1874–78), Petőfi Társaság Lapja (1877–1878), Magyar Szemle (1881), Ország-Világ (1883), Szegedi Állami Reáliskola Értesítője (1878), Koszorú (1880–82) és a Nemzet (1886).

Bodnár tagja volt a Petőfi és a Magyar Történeti Társulatnak. Tudományos érdemeinek elismerésül a Ferencz József koronázási alaphoz 2800 Ft-tal jutalmazták.

Az unitárius egyházban Bodnár a budapesti Dávid Ferenc Egyletben fejtette ki tevékenységét. Az Unitárius Közlöny 1902. évi száma 52-ik és 160-ik oldalán számolt be az Egylet 4-ik felolvasó üléséről, amelynek felolvasója „Vallások fejlődése” címen Bodnár Zsigmond volt. Ugyancsak ez évben olvasott fel a DFE-ben „Channing és Renan” címen. Ebben Channinget a „teljes szabadság hirdetője”-ként és Renant mint az „igazságért harcoló vallásos bölcsészt” mutatta be. Az Unitárius Értesítő 1936. februári száma megemlíti, hogy Bodnár annakidején sokat tevékenykedett felolvasásaival a DFE-ben. Ennek nyomával a budapesti egyházközség jegyzőkönyveinek az Egylet működésével foglalkozó ismertetéseiben találkozhatunk. Az Unitárius Közlöny 1906. évi száma 92-ik oldalán Perczelné emlékezett meg arról, hogy Bodnár részt vett a püspök és az Egylet előadói tiszteletére rendezett összejöveteleken is, ahol pohárköszöntővel szórakoztatta a közönséget.

Az Unitárius Értesítő 1905-ben „Magyarázat az idealizmushoz”, az Unitárius Egyház c. lap 1906. novemberi száma „Van Isten”, az 1907. januári száma „Csalódás a történelemben” és „Igen tisztelt Szerkesztő Úr” című tanulmányát közölte.

Bodnár írásai vagy neve aláírásával vagy Dukay Vilmos álnév alatt vagy Bd., illetve B. Zs. jegy alatt jelentek meg.

Bodnár Zsigmond 1907. augusztus 24-én fejezte be életét. Fitos Vilmos Bodnár hullámelméletéről írt tanulmányát azzal zárta le, hogy „igazán itt az ideje, hogy a Bodnárral szemben elkövetett mulasztásokat jóvátegyük”.

E tanulmány is e jóvátételt kívánja szolgálni.

Kelemen Miklós

Unitárius egyházjog

Az Egyház alapsejtje az egyházközség, amelynek jellemzőit és hatóságait ismertette előző cikkünk. Törvényünk III. része ezt a témát folytatja az egyházközségi tisztségviselők tárgyalásával.

A lelkész

A lelkész az egyházközség lelki és szellemi vezetője, s mint ilyent, magánéletében is a vallásosságból fakadó isten- és felebaráti szeretetnek és áldozatkészségnek kell jellemeznie, és a keresztyéni erények mintaképeként kell állnia a gyülekezet előtt.

Lelkészi szolgálatra végleges vagy ideiglenes minőségben csak olyan személy alkalmazható, aki valamely unitá-

rius hittudományi főiskolán vagy egyetemen lelkeszi képe-
sítést szerzett.

A lelkész hivatalos teendői:

a) az istentiszteletek tartása, a konfirmálás, az úrvacsora kiszolgáltatása, a keresztelezés, a házasság megáldása, a temetés és egyéb lelkeszi szertartások elvégzése;

b) a lelkipásztori gondozás körében az egyháztagok, különösen a betegek látogatása, és az áttértek fokozott lelki gondozása;

c) az egyházközség vezetése tekintetében az egyházi törvény által megállapított teendők végzése, az egyházi fe-

gyelem megtartása és megtartatása, az egyházközség szellemi és erkölcsi ügyeire való felügyelet, valamint anyakönyvek és nyilvántartások vezetése.

d) A segédlelkész által végzett szolgálati ténykedések irányítása, felügyelése.

A lelkésznek – akár a templomban, akár magánháznál, vagy temetőben végez szertartást – hivatala külső jelvényeivel: palásttal és főveggel kell megjelennie.

Nyugalmazott, szolgálatban nem lévő lelkész, lelkészi teendőket csak az egyházközség illetékes lelkészének felkérése alapján, illetve beleegyezésével végezhet.

Istentiszteleti szolgálatot a lelkészek, segédlelkészek, legátusok és énekvezérek végezhetnek. Kivételesen világiak is végezhetnek istentiszteleti szolgálatot. Rendkívüli helyzetben – vis maior esetén – a világiak kiszolgáltatathatják az úrvacsorát, kereszthetnek, megáldhatják a házassokat és elvégezhetik a temetési szertartást. Ilyen esetekben kötelesek az anyakönyvi adatokat az egyházközség lelkészének a legrovidebb időn belül beszolgáltatni.

Az istentiszteleteket a templomban, vagy imaházban kell tartani; ahol ilyenek nincsenek, a nyilvános istentisztelet más egyház templomában, vagy magánháznál is megtartható.

Az *úrvacsora* rendszerint az ünnepnap iistentisztelet alkalmával szolgáltatandó ki. Az úrvacsoraosztást közvetlenül megelőző vasárnapon az istentisztelet végén a szószék-ről ki kell hirdetni az úrvacsora leendő kiszolgáltatását. Betegség, vagy ehhez hasonló más körülmény (vis maior) esetén a lelkész úrvacsorát egyéni kérésre is köteles kiszolgáltatni.

A lelkész képzettségéhez az *éneklés* is hozzátartozik, ezért ott, ahol nincs énekvezér, az istentiszteleten és minden más egyházi szertartáson az énekvezéri teendőket is köteles ellátni. Ahol énekvezér van, ott a lelkész csak felügyel az éneklésre.

A *kereszteles* a templomban, a lelkészi hivatalban, vagy magánháznál történik. Az áttért felnőttek csak abban az esetben keresztelendők meg, ha nem keresztény felekezettől jöttek át egyházunkba, vagy ha biztosan megállapítható, hogy még nincsenek megkeresztelve. Az ilyenek megkeresztelését mindig meg kell előznie a kellő vallásos oktatásnak és a keresztény hitükről, vallásos meggyőződésükről való bizonyosságtételnek.

A lelkész kötelessége az úrasztalához először járuló ifjakat vallás-erkölcsi neveléssel megfelelően előkészíteni, és a *konfirmációt* ünnepélyes keretek között végezni. Általában csak 14. évét betöltött gyermek konfirmálható.

A lelkész köteles, ha a házastársak az egyházi megáldás céljából nála jelentkeznek, a megkötött polgári *házasságot* – a felek részére kiállított hatósági anyakönyvi kivonat felmutatása után – *megáldani*, akár tisztán unitárius, akár egyes házasságról van szó, és abban az esetben is, ha a házastársak nem unitáriusok. A házasság megáldása a templomban (imaházban), a lelkészi hivatalban vagy magánháznál is történhet.

Az unitárius egyházba való belépéshez vagy áttéréshez az érdekelt írásbeli nyilatkozata szükséges. Tekintettel a lelkiismereti és vallásszabadság elvére – melyet a Magyar Köztársaság alkotmánya szentesít, s mely megegyezik unitárius egyházunk négy évszázados hagyományaival – a nyilatkozat aláírásán kívül semmilyen más eljárásra nincs szükség.

A lelkész köteles gondoskodni arról, hogy az egyházba belépők az unitárius vallás alaptételeit megismerjék, s ezáltal áttérésük tudatos legyen.

A lelkész a temetést a gyakorlatban levő egyházi szertartás szerint végzi. A *temetési szertartás* csak akkor végezhető el, ha az állami anyakönyvi hivatal által kiállított halotti anyakönyvi kivonatot bemutatják. Kivétel: természeti katasztrófa vagy háború.

Felkérésre mindenki részesítendő temetési szertartásban, a halál nemére, az elhunyt felekezeti hovatartozására való tekintet nélkül.

A lelkész köteles a keresztelesekről, a házasságok megáldásáról, a halottak eltemetéséről saját kezével *anyakönyvet vezetni*. Vezet továbbá *nyilvántartást* a hívekről, a konfirmáltakról, az áttértekről és a kitértekről.

A lelkész kötelessége az egyházközség anyagi ügyeire felügyelni. Az egyházközség vagyonáért anyagi felelősséggel tartozik.

A gondnokkal együtt, vagy külön is, személyesen, vagy megbízott által, köteles évenként legalább kétszer váratlan pénztárvizsgálatot tartani. E vizsgálatról a legközelebbi keblitanácsi ülésen jelentést kell tennie.

A *levéltár* a lelkész gondozásában áll a lelkészi hivatalban, vagy a lelkészi lakásban. A lelkész gondozza és őrzi az egyházközség hivatalos könyveit, az egyházközségi, illetve lelkészi könyvtárt, továbbá a *klenodiumot* (az úrasztali kelyheket, poharakat, a kereszteleő poharakat stb.), ezekről leltárkönyvet vezet.

A lelkész az év végén összeállítja az *egyházközség népesedési adatait*, s a következő év első napjaiban felterjeszti az Egyházi Képviselő Tanácshoz.

A lelkész egyházközségéből 3 napnál hosszabb időre engedély nélkül nem távozhat el. Adott esetben – csakúgy, mintha 3 napnál rövidebb eltávozás esetén távolléte vasárnapra, vagy egyházi ünnepnapra esik – köteles gondoskodni arról, hogy az istentisztelet zavartalanul megtartható legyen; ennek végzésére az énekvezért, vagy valamelyik szomszédos lelkésztársát kéri fel.

A lelkésznek *pihenő szabadságot* a püspök engedélyez, aki egyúttal intézkedik a helyettesítéséről. Igazolt betegség esetén a püspök *táppénzes szabadságot* engedélyezhet a lelkésznek, ez azonban egyhuzamban egy évet nem haladhat meg.

Minthogy a lelkész híveinek lelki-szellemi vezetője, magánélete legyen feddhetetlen, házaselete mintaszerű, öltözködéséhez állásának tekintélyét és tisztességét tartsa szem előtt.

A lelkész legyen *hű állampolgár, jó hazafi*, legyen a közügyekben résztvevő tevékeny ember, mindenképpen az is-tenországa terjesztésén munkálkodván itt a földön az emberek között.

A lelkész nem fejthet ki pártpolitikai tevékenységet, és politikai pártnak nem lehet tagja.

Dr. Lőrincz Ernő

Mivel a Magyarországi Unitárius Egyház Alaptörvénye módosítás alatt van, a továbbiakban, az esetleges gyökeres változások miatt, egyelőre feleslegesnek tartjuk a sorozat folytatását (szerk.).

A türelem és határai

(részletek Dr. Erdő János Teológiai Tanulmányok c. könyvéből)

Isten és türelem

A türelem alapja Isten, akit az Újszövetség a szeretettel azonosít (1Jn 4,16). Ő a kezdet és a vég, a lét eredete és célja, az örökélet forrása. Isten több és különbözik mindattól, amit róla gondolunk, vagy a hit nyelvén felőle mondunk. Ő a szeretet és felszabadítás ereje: „Az Úr lélek, és ahol az Úr lelke, ott a szabadság” (2Kor 3,17; vö. Gal 5,11, Jn 8,32).

Isten végtelenül jó, minden teremtményére gondot visel, és rendeltetését elősegíti. Gyermekeinek biztosítja a jogot, hogy meggyőződésük szerint higgyenek, imádkozzanak, vallásukat gyakorolják. A választás szabadságát adja nekünk, de nem kényszerít arra, hogy Őt válasszuk vagy hogy hozzá ragaszkodjunk.

Isten a szeretetben nyilvánította ki magát, mely egyetemes és inkluzív: minden embert gyermekének tekint. De szeretete inkluzív is abban az értelemben, hogy állást foglal minden rosszal szemben. Erre az isteni szeretetre mi a felebarát szeretetével válaszolhatunk, ami a türelem gyakorlását feltételezi (1Jn 4,20–21).

A kereszténység azt tanítja, hogy Isten az üdvösséghez vezető utat Jézus által mutatta meg, aki az „út, igazság és élet”. Ő azonban nem az egyedüli; Istennek voltak, vannak és lesznek más prófétái és munkatársai is. Isten nemcsak a kereszténységben, hanem más vallásokban is kijelentheti akaratát. A keresztények mellett más vallások követői is megismerhetnek igazságokat. Végeredményben, mi Isten gyermekei mind úton vagyunk a végső cél felé, és egymástól mindig tanulhatunk. Közös érdekünk, hogy egymás iránt türelmesek legyünk, egymással párbeszédet folytassunk, hogy ezáltal a valláserkölcsei igazságokba többet és tisztábban láthassunk bele.

Isten szeretete türelemre kötelez; amint gondviselő jósága mindenkire vonatkozik, éppen úgy engedni kell, hogy Őt mindenki a maga értelme és lelkiismerete szerint imádjá. És ha Isten gyarlóságunk ellenére szeret és megtart, akkor nekünk is egymás iránt türellemmel kell viseltetnünk.

Ember és türelem

Az ember Isten gyermeke, egyszerre és egy időben anyag és szellem, valóság és lehetőség, szükségszerűség és szabadság; teremtmény és alkotó is: ön maga életének és sorsának formálója.

Az emberiség egy és oszthatatlan (ApCsel 17,26). Ebből következik alapvető kötelessége: a testvériség felismerése és annak minden megkülönböztetés nélküli vallása. Ez az emberség törvénye, mely türelemre kötelez minden „testvér” iránt.

Az ember állapotában nem lezárt és változhatatlan. Értelme nyitva áll a jövő és annak változásai előtt, képes arra, hogy növekedjék, változzék, mássá legyen. S minthogy állandó alakulásban van, ítélete sem végleges, felülvizsgálásra szorul. Természetéhez tartozik a tudásra való törekvés, melynek csak egy célja lehet: az igazság felismerése. Ez pedig magában foglalja Isten keresését, a múlt tapasztalatára épült humánus, a jelen tudományos technikai való-

ságának elismerését és a jövő előrelátásait. Mindez arra indít, hogy embertársunkban ne csak azt lássuk, ami ő ténylegesen itt és most, hanem azt az újat is, amivé holnap lehet. Ki tudja megmondani, hogy az ember útjai hova vezetnek: vajon egy napon útjai nem találkoznak-e, még ha a jelenben egymástól el is térnek? Be kell látnunk, hogy mindent nem érthetünk meg, és ezért tisztelnünk kell azokat, akiket nem értünk s akik tőlünk különböznek.

Isten az embert társas lénynek teremtette, aki rendeltetését a közösségben valósíthatja meg. A ma embere egy gyorsan változó, pluralisztikus világban él. A különböző világnézetek és vallások képviselőinek elkerülhetetlen érintkezése és kapcsolata szükségessé teszi, hogy az emberek az elválasztó különbségek fölé emelkedjenek, egymáshoz közeledjenek, egymást meghallgassák, egymás iránt türelmesek legyenek. Ebben az életgyakorlatban edződünk igaz emberekké és nemesedünk Isten fiaivá.

Igazság transzcendenciája és türelem

A vallás forrását a végső igazság képezi. Ennek keresése, megtalálása és élése; ebből ered minden vallási funkció. Mi is a valláserkölcsei egzisztenciális igazságokat keressük, de állást foglalunk a tudományos igazságok mellett is éppen a hatékonyabb emberszolgálat érdekében.

Az igazság transzcendens, végtelen és az ember megismerési köre viszont korlátolt, csak részeket, töredékeket képes felismerni. Az igazság teljesebb megismerése érdekében kénytelenek vagyunk egymástól tanulni, és embertársainkkal együtt a különböző vallásokban, világnézetekben és tudományokban szüntelenül keresni az igazságot. Mindez csak a türelem alapján lehetséges.

Az igazság transzcendenciájából következik, hogy nemcsak nekünk, hanem más vallás követőinek is lehetnek meglátásai az igazságról, ismerhetnek fel részigazságokat, és hogy az igazságról csak szimbolikusan beszélhetünk s érvelhetünk. Amidőn valaki azt állítja, hogy a teljes igazságot bírja, az eleve kizárja a más meggyőződések iránti nyitottságot, és elkerülhetetlenül türelmetlenségre vezet.

Senkit sem szabad az igazság keresésében és terjesztésében akadályozni és vele szemben kényszerrel gyakorolni. Az igazság keresése és kimondása úgy, ahogy gondoljuk erény és sohasem lehet bűn. Az igazság feltételezi a keresés szabadságát és a keresők iránti türelmet. Engedni kell, hogy a kutatás szabadon érvényesüljön új világosság nyerése és új igazság felismerése érdekében.

A türelem értékét az igazsághoz való hármass viszonyulásunk határozza meg. Az első az a feltevés, hogy a végső igazságot csak keresni lehet, de az nem található meg. A második az az állítás, hogy a végső igazságot csak mi bírjuk; a harmadik az a meggyőződés, hogy a végső igazság Isten kijelentésében válik számunkra ismeretessé, tökéletesedésünktől függően. Ennek a felismerése viszont közös erőfeszítést, testvéri segítséget és mindenekeelőtt kölcsönös türelmet igényel.

Gyermekeknek

Kedves Gyerekek!

Az elmúlt számban a Bibliáról írtam nektek. A Biblia a keresztények szent könyve. Természetesen más vallásoknak is van szent könyvük. Meg tudnátok nevezni ezeknek a vallásoknak a szent könyveit?

Iszlám

Zsidó

Hinduizmus

Mindegyik szent könyvben találsz imákat, verseket, tanításokat, amelyek a vallás alapját képezik.

A Biblia görög eredetű szó, magyarul könyveket jelent. Szokták még a Szentírás és a Könyvek Könyve elnevezést is használni. Olyan könyveknek a gyűjteménye, amelyek hosszú időn keresztül, közel 1500 év alatt keletkeztek. Az első keresztények – Jézus követői – nem is sejtették, hogy az írásaikat, leveleiket egy nap Újtestamentumnak fogják hívni. Sok olyan imádság van a Bibliában, amit ma is használunk az istentiszteleteken. Ezek közül a legismertebbet Máté evangéliumának 6. fejezetében a 7–15-ig terjedő versekben olvashatjátok el.

Imádkozni bárhol és bármikor lehet. Reggel felkelés után például így:

*Jó Istenem, felébredtem,
Te öröködtél én felettem.
Köszönöm, hogy megtartottál,
Hogy felettem virrasztottál,
Óvj meg ma is szent kezeddél!
Szent kezedből ne eressz el!
Vedd oda, mind, aki szeret,
Oh! Hallgasd meg kérésemet! Ámen.*

Vagy este lefekvéskor:

*Én Istenem, jó Istenem,
Becsukódik már a szemem,
De a tied nyitva Atyám,
Amíg alszom, vigyázz reám.
Vigyázz kedves szüleimre,
Meg az én jó testvérkémre.
Mikor a nap újra felkel,
Csókolhassuk egymást reggel. Ámen.*

De étkezés előtt és után is elmondunk egy imát hálát adva és megköszönve az Istennek mindazt, ami az asztalunkra kerülhetett:

*Égi Atyánk, kérve kérünk,
Testi lelki eleségünk,
Minden napra add meg nekünk! Ámen.*

*Aki ételt italt adott,
Annak neve legyen áldott! Ámen.*

Templomba bemenetkor is, mielőtt leülnénk elmondunk egy rövid imát:

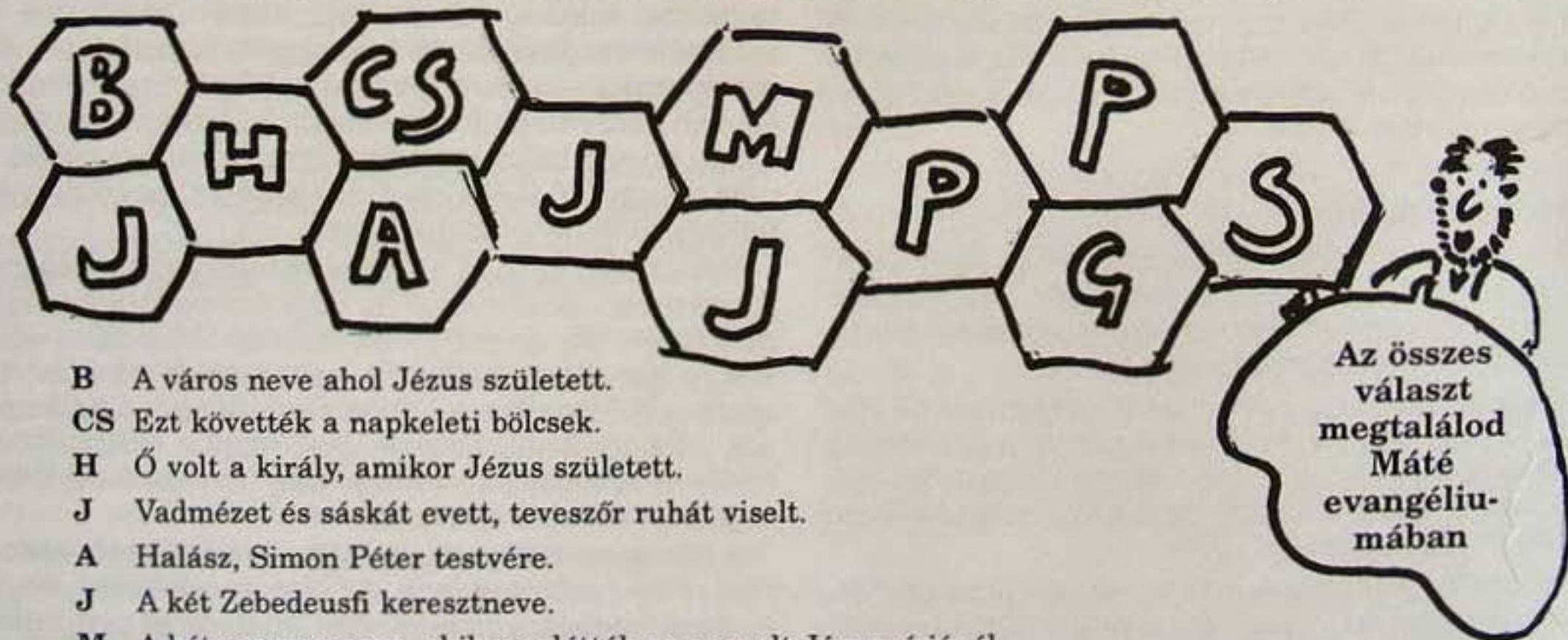
*Segíts Atyánk, jó Istenünk,
Hozzád, hogy felemelkedjünk,
Igéd által, hogy épüljünk,
Jó munkára felserkenjünk! Ámen.*

Kijövetkor pedig ezt:

*Hála Néked, Jó Istenünk,
Hozzád, hogy felemeltettünk,
Igéd által, hogy épültünk.
Vezesd jóra a lelkünket,
Szeretetre a szívünket,
Jó munkára értelmünket! Ámen.*

Persze más imákat is mondhatsz. Nem az a fontos, hogy milyen szavakat használsz és mennyit. Csak őszintén, tiszta szívből mondd őket! Ha valamelyik ima megtetszett tanuld meg. (És ne felejtse el használni!)

Ha a sok tanulásban elfáradtál volna, gyere játszani! Hívd a barátodat is! Csak két színes ceruzára lesz szükséged. Válassz egy betűt és próbálj meg válaszolni a betűhöz tartozó kérdésre. Ha jól feleltél, beszínezheted azt a hatszöget, amelyben a választott betű állt. Ha nem, akkor a másik játékosnak van lehetősége megválaszolni a kérdést és kiszínezní a hatszöget. Az nyer, aki először tud kiszínezní három egymást érintő hatszöget.

- B A város neve ahol Jézus született.
- CS Ezt követték a napkeleti bölcsek.
- H Ő volt a király, amikor Jézus született.
- J Vadmézet és sáskát evett, teveszőr ruhát viselt.
- A Halász, Simon Péter testvére.
- J A két Zebedeusfi keresztneve.
- M A két asszony neve, akik meglátták az angyalt Jézus sírjánál.
- J Az apostol, aki elárulta Jézust.
- P Római kormányzó, aki arról kérdezte Jézust, hogy ő e a zsidók királya.
- G Ezen a tavon imádkozott a csónakban Jézus.
- S Az a cirénei ember, aki segítette Jézusnak vinni a keresztet.
- P Ő kérdezte meg a tömegtől, hogy kit engedjen szabadon, Jézust vagy Barabást.

Az összes választ megtalálod Máté evangéliumában

Szász Adrienne

A reformáció napja 1999. október 31.

A római katolikus és az evangélikus egyház kölcsonösen visszavonja egymás kiátkozását

A reformáció napján Luther Mártonra emlékezünk, aki a korabeli egyház megújítását szorgalmazó tételeit 1517. október 31-én szögezte ki a wittenbergi vártemplom kapujára. A tanokat 1530-ban Augsburg (magyarul Ágosta) városában terjesztették V. Károly császár elé. (Ezért nevezik Ágostai Hitvallásnak.) A katolikus egyház a reformáció elterjedése és a tanok megvizsgálása miatt Trentóban zsinatot hívott össze, mely 1545–1563-ig tartott, és a reformáció tanait egyházi átokkal sújtotta. Válaszul az evangélikus egyház is kiátkozással felelt.

A II. Vatikáni Zsinatot követően a katolikus egyház *Vatikáni Keresztény Egységet Előkészítő Főpapi Tanácsa* és az *Evangélikus Világszövetség Teológiai Szakbizottsága* 1967 óta folytattak teológiai párbeszédet nemzetközi szinten, és ún. *Közös Bizottságot* hoztak létre. Ez a bizottság (1986–1994) készítette elő a most aláírásra kerülő *Közös Nyilatkozatot*.

A *Közös Bizottság* kettős elnökséggel működött: katolikus részről jelenleg a Vatikánban dolgozó Prof. DDr. Walter Kasper püspök, evangélikus részről az Evangélikus Világszövetség megbízottjaként DDr. Harmati Béla magyarországi evangélikus püspök.

A *Közös Nyilatkozat* lényegesebb megállapításai a teológiai kérdésekről:

Az Evangélikus Világszövetség és a Katolikus Egyház együtt jelenti ki a következőket: az evangélikus egyház tanítása, amint ebben a Közös Nyilatkozatban kifejezésre jutott, nem esik a Trentói Zsinat elítélő határozata alá. Az evangélikus hitvallások elítélő nyilatkozatai nem illetik a Római Katolikus Egyház tanítását.

„Együtt valljuk meg: Egyedül kegyelemből, Krisztus üdvözítő munkájába vetett hit által és nem a mi részünkről meglévő bármely érdem szerint fogad el minket Isten és kapjuk a Szentleket, aki megújítja szívünket és egyúttal fölkészít és felhív a jó cselekedetre... A párbeszéd mindkét résztvevője elhatározta, hogy folytatni kívánják az ökumenikus erőfeszítéseiket, hogy a megigazulásról szóló tanítást a mai ember számára érthető nyelven tolmácsolják, korunk egyéni és társadalmi követelményeinek megfelelően. Az aláírás ezen tényével a Katolikus Egyház és az Evangélikus Világszövetség a megigazulásról szóló közös nyilatkozatot a maga teljes egészében megerősíti!”

A világ egyháztörténelmének egyik legjelentősebb és legfontosabb aktusára 1999. október 31-én kerül sor *Augsburgban*. A katolikus és az evangélikus egyház ünnepi közös istentiszteletén írják alá a *Közös Nyilatkozatot*. A nagy eseményt az Eurovisio és több német televízió egyenes adásban közvetíti.

Örömmel üdvözljük az ökumené szellemében létrejött megbékélést és bízunk abban, hogy folytatódnak a keresztény egyházak közti teológiai párbeszédnek a majdani keresztény egység megvalósulása érdekében. A II. Vatikáni Zsinat óta nagy változások indultak el a katolikus egyház teológiai szemléletében és nekünk, unitáriusoknak több figyelmet kellene fordítani a Szentszék és II. János Pál pápa munkásságára. Példa erre a pápa *Fides et ratio* című enciklikája, amelyben többek közt az ember Istentől kapott szabad akaratát hangsúlyozza más nagyon fontos teológiai kérdések tisztázása mellett.

Bencze Franciska

Levelek Európának (Briefe für Europa)

Melanchton-vándorkiállítás Magyarországon

A Philipp Melanchton (1497–1560), Luther legismertebb harcostársa, wittenbergi professzor születése 500. évfordulója alkalmából készült emlékkiállítás 1999. szeptember 23.–október 31. között látható a budapesti Szépművészeti Múzeumban. A reformáció egyik legnagyobb, európai hírű alakjának életét és munkásságát bemutató kiállítás hazánkba Németországból, a Baden-Württemberg tartománybeli szülővárosából, Brettenből érkezett. A jelentős kulturális eseményre a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és Baden-Württemberg tartományi kormányának közös munkaterve keretében kerül sor. A kiállítást a Magyarországi Evangélikus Egyház tudományos gyűjteményei szervezik, az Országos Evangélikus Múzeum és Levéltár.

A kiállítás újszerű kiállítási stílusban mutatja be Philipp Melanchthon alakját. Melanchthon tudományos munkásságának egyik legfontosabb része egész Európára kiterjedő levelezési kapcsolata volt. Ennek köszönhető, hogy az általa képviselt új iskolai és művelődési modell egész Európában ismertté vált, Angliától Magyarorszáig, Olaszországtól Skandináviáig. Melanchthon különösen jelentős számunkra, magyarok számára, hiszen a török hódítás korában, a három részre szakadt ország mostoha körülményei között, a Wittenbergben tanuló nagyszámú magyar diák hozta haza a reformáció eszméit és az európai művelődési mintákat. Tanítványai közé tartoztak a Kárpát-medence reformációjának kiemelkedő alakjai, a magyar Luthernek nevezett Dévai Bíró Mátyás, Stöckel Lénárd bárffai tanár és az erdélyi szászok reformátora, a brassói Johannes Honterus.

A kiállítás novembertől Debrecenben, jövő év elejétől pedig a szlovákiai Eperjesen látható.

Melanchton a reformátor, humanista és asztrológus

Philipp Melanchton nemcsak reformátorként és teológusként végzett jelentős munkásságot. Zseniális elmeként jártas volt a héber, görög és latin nyelvekben, valamint a matematikában, fizikában és csillagászatban is. Levelezett kora európai tudósával és – mint Luther Márton barátja és tanítványa – ő is szorgalmazta nemcsak a Biblia, hanem más ókori művek lefordítását is.

Kora humanista tudósainak megfelelően nemcsak a természet-tudományokban, hanem az asztrológiában is jártas volt, amit abban az időben nem lehetett élesen különválasztani az asztronómiától. Sőt az asztrológiát – ellentétben Lutherrel – ugyanolyan tudománynak tartotta, mint a fizikát. Luther Márton horoszkópját is elkészítette, hogy megcáfolja a pápai asztrológust, Lucas Gauricus püspököt, aki Luthert mint sátáni szülöttet akarta feltüntetni.

Melanchton wittenbergi tartózkodása idején – egyedül az akkori német egyetemek közül – matematikán, fizikán, csillagászaton kívül asztrológiát és asztromedicinát tanított a diákoknak.

Érdekes és érdemes lenne utánajárni, hogy a magyar diákok közül, akik Wittenbergben tanultak, és itthon a reformáció útját folytatták, vajon milyen tudást hoztak még magukkal, és hol és hogyan használták fel azt? Sajnos, magyarországi egyházi könyvtárainknak vagy nincs birtokában erről semmilyen adat, vagy mélyen hallgatnak ezekről a dolgokról.

Philipp Melanchthon főbb asztrológiai művei: *Initia doctrine physicae*, *Oratio de ignitate astrologie*, Ptolemaus *Tetrabiblos*-ának fordítása Melanchthon előszavával és kiegészítésével.

Mindezt egyrészt a kiállítás kiegészítéseként, másrészt kuriózumként írtam, mert ezek az ismeretek kevésbé publikusak, viszont kiegészítik Melanchthon életművét emberi nagyságát is növelve ezáltal.

Bencze Franciska

Új VILÁGLÁTÁS

Mit ért(s)ünk evangéliumon?

A görög *evangelion* (jó hír) szónak több jelentése él párhuzamosan köznyelvünkben:

- Máté, Márk, Lukács és János evangéliuma;
- a jézusi üzenet, igehirdetés;
- valamint az Újszövetség másik elnevezése.

Miért fontos a hívek számára ez a terminológiai kérdés? Ha a Szentírás Isten igaz (írott) Igéje, nem mindegy, ha a szót az egészre vagy részre használjuk? Sajnos nem. A kérdés bonyolultabb, mint első ránézésre hinnénk.

A protestáns felosztás szerint Isten Igéje három megközelítésben tárgyalható: Jézus a testet öltött Ige, a Szentírás az írott Ige, a prédikáció pedig a hirdetett Ige. Ez a definíció több szempontból sem állja meg a helyét.

1. Adolf von Hamack német teológiai tanár 1900-ban a jénai egyetemen tartott híres (ortodox teológusok szerint hírhedt) előadássorozatot „A kereszténység lényege” címmel. Ebben kifejtette, hogy az evangélium a jézusi örömmüzenet (azaz Isten megbocsátó szeretete) és nem maga Jézus Krisztus. („A Fiú nem tartozik az evangéliumba.”)

Talán mondanom sem kell, hogy a még oly toleráns német evangélikus egyház vezetése sem fogadta el Hamack véleményét, és nem sokon múlt, hogy nem fosztották meg katedrájától.

2. Az 1930-as évekre, tehát a barthiánizmus keletkezésének idejére tehetjük a második problémakör születését. Karl Barth svájci református lelkész 1928-ban jelentette meg „Römerbrief”, azaz a Római levél magyarázata című könyvét. A szerző az I. világháború borzalmainak hatására (s tapasztalva a századforduló uralkodó teológiai irányzatának, a liberalizmusnak erőtlenségét) azt tanította, hogy a Szentírás (és Jézus Krisztus) Isten Igaz Igéje. Erre a felismerésre a páli teológia talán legmarkánsabb dokumentuma, a Rómabeliekhez írott levél döböntette rá. Álláspontja mégis visszalépésként értékelhető a korábban már széles tömegeket vonzó liberalizmushoz képest, hiszen erőtel-

jesen fundamentalista alapozású. Ezenkívül több jelentős gondolkodó hívta fel arra a figyelmet, hogy Isten Igéje ugyan benne van a Bibliában, de nem azonos vele, sőt Barth álláspontja a századfordulóra már régen meghaladott, reformációkori „papiros pápa” felfogást újítja fel.

3. Az első két pontból következik a harmadik állítás cáfolata. Ha a Biblia egésze nem nevezhető Isten Igéjének, nem nevezhető annak a Bibliát prédikáló szentbeszéd sem, bár – a szövegek mögöttes (szimbolikus, allegorikus stb. értelmét kihámozva – a Kijelentés magvához (Bultmann szavával: „rénigmához”), az isteni üzenethez csak ezen az úton juthatunk el. (A természetes/természeti istenismeret eléréséhez vö. Róm 1,20.)

Miért időztem ilyen sokáig egy látszólag ide nem illő problémával? Azért, mert Isten igéje maga az Evangélium, a Jó Hír. Ha pedig a fenti okfejtést elfogadjuk, le kell vonnunk annak logikus konzekvenciáit is. Ha az evangélium valóban csak a jézusi üzenettel azonosítható, felül kell bírálnunk a Bibliáról alkotott elképzeléseinket is. A Biblia szentsé-

ge nem azonos a Koránéval. Nem a mennyből esett le, nem Isten saját keze munkája. De nem azonos a buddhista szent iratokéval sem: nem recitálni kell a szövegét, hanem nyitott szívvel és értelmezve olvasni. Már-már közhelyszámba megy, de igaz a megállapítás: a Bibliát azzal a lélekkel kell olvasni, amellyel írták. Ezt az értelmezési hagyományt leghűségesebben éppen a szabadelvű keresztény igehirdetési gyakorlat őrzi, mert tudja, hogy e kijelentés nélkül vakon botladozunk az életben. Tudja, hogy „a betű megöl, a lélek pedig megéleveníti” (2 Kor 3,6), de ennél többet is: a keresztény ember szabadságra hivatott el (és nem ítéltett!), mert ez testünk-lelkünk fő lételeme, ez Isten akarata, mert ez Isten lelke: „Az Úr pedig a Lélek; és ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság” (2 Kor 3,17).

Tóth Zoltán

Krisztusfej (fadombormű)

Török Levente

EMLÉKEZZÜNK! 1956

Egy rehabilitált lelkész (emlékek Abrudbányai Jánosról)

Csöndes, téli vasárnap délelőtt. Istentiszteletre harangoznak a kocsordi unitárius templomban, melynek szőszéke előtt 35 éve engem is kereszteltek. Keresztelő lelkészem dr. Abrudbányai János volt, aki Erdélyből, Kolozsvárról menekült, hogy ebben a kis kelet-magyarországi faluban otthonra leljen. S hogy elképzelése mégsem teljesült, annak nem elsősorban a kocsordiak voltak az okai. A politika mindig megkérte a maga áldozatait.

Ha Kocsordon ma Abrudbányai János nevét említem, mélyen sajgó sebeket szakítok fel. Fáj a kérdés, még akkor is, ha tudom, olyan emberről van szó, aki hite, kitartása révén példakép lett a községben. Mi hát az oka, hogy Abrudbányai nevét az elmúlt évtizedekben csak suttogva lehetett kimondani? Sőt, felnőtt egy korosztály, amely Kocsord 1956-os forradalmár vezetőjének a nevét még hírből sem ismeri.

De kezdjük az elején. B. János, aki 1951 óta az unitárius egyház kántora, így emlékszik:

– Dr. Abrudbányai János 1945-ben, Erdélynek Romániához csatolása után került a községbe. Mint papot, hamar elfogadták. A lelkészi állás mellett, mint "dékán", magántanárként tevékenykedett. Nevéhez fűződik a kocsordi polgári iskolai oktatás megszervezése. Négy osztály tanulóinak oktatta az elméleti ismereteket. Sokat tett a falu kulturális életének fejlődéséért is. Gyűjtést szervez, s az egyház anyagi támogatásával mozigépet vásároltat. 1947-ben a Lenin út 10. Szám alatti telken felépítik és felavatják az első, de a kor színvonalának mindenképpen megfelelő kultúrházat.

Műsoros esteken Demény Éva énektanárnő segítségével fellelevenítik a népi színjátszás remekműveit. Bemutatásra kerül a Falu rossza, a Huszárkisasszony. Ez utóbbi előadást, népes szereplőgárdával (18 fő). 1947 karácsonyán kétszer is meg kellett ismételni.

– Az Erdélyből jött lelkész a gazdaságot is igyekezett megreformálni – emlékszik tovább B. János. – A fejlődés lehetőségét a közös művelés megteremtésében látta biztosítottak. Így már a tévesz megalakulása előtt farmergazdaságot alapított az egyház 30 holdas birtokán. Nem véletlen, hogy a közös műveléstől sokan húzódoztak, az egyházon belül is több haragost szerzett magának.

A község sikereit látva a párt elit serege, az ÁVH is felfigyelt dr. Abrudbányai János tevékenységére. Már az ötvenes évek elején többször meghurcolták, kezdeményezéseit igyekeztek megroppantani, derékba törni. Úgy érkezett el 1956 októbere, amely Kocsordon is forradalmi megmozduláshoz vezetett. Lelkészünk politikai előrelátásának köszönhető, hogy már az indulatok elszabadulása előtt a forradalom élére állt. A Lenin út 20. szám alatti házban október 21-én este – lesötétített ablakok mellett – megalakult a 40 fős nemzetőrség, amelyben a község minden intézménye, vallási és politikai szerve képviseltette magát. A lelkész vezetőségi tagja lett a járási forradalmi bizottságnak. Neki köszönhető, hogy Kocsordon az egyébként jogos követeléseket sikerült békés körülmények között előterjeszteni, és a megmozdulásnak egyik oldalon sem lettek áldozatai. 56 után súlyos börtönbüntetésre ítélték.

Választott faluja még egy utolsó lehetőségben állt ki mellette. Aláírásgyűjtést szerveztek a büntetés enyhítésére, amit a bíróság – talán mondanom sem kell – elutasított. Elhurcolását követően többé már nem tért vissza Kocsordra. 1968-ban bekövetkezett halálakor sokan utaztak Budapestre, hogy végső tiszteletüket tegyék lelkészünk ravatalánál.

(Határ Szél 1991. március 15.)

Bakos Pál

(1992. október 25-én ünnepélyesen emléktáblát avattak dr. Abrudbányai János emlékére a kocsordi templom tornácán)

KONDULJON HARANG!

Dr. Abrudbányai János emlékének

Ki ismerte a hajnali ködben
ide vándorolt idegent,
a lelkek kovácsát,
a szellem kovászát,
ki ismerte a hajnali ködben
ide vándorolt idegent,
akit az éjszaka
takart be köpenyével,
– a hegyek menekülő fiát, –
a kiszakadtság és a kirekesztettség
fiát, kinek szívét a hontalanság
vaspántjai szorították,
kinek szeme előtt a horizonton
futó csillag, s a tejfehér hold
mutatta Kocsordig az utat.
– Dékán úr! – mondta itt nemsokára
a nép, mert ő nem ismerte
a tehetetlenség kerítése mögé
bújt magányt, ő éjjel és nappal
az idő kő-arcába véste,
rótta a munkát.

Mindig zöld fa, örökké zöldelő
fa lett itt a tanítása,
a lelket emelő, az öntudatra
nevelő munka, a szellem napvilágára
a lét kis ablakán kitekinteni
tanító dékán úr kisugárzása.
Am jaj, már itt jár a bánat,
elkorcsosítják a kultúra házát,
s hosszú késekkel vagdalják, amit
az emberi szellem alkotott.
Pufajkások gumibotjai pufognak,
s egy-egy kiáltás, sírás hal el
az éjszakában, és hurcolják el,
mint azt a temesvári papot
a szekusok, – Abrudbányai Jánost.
Nem prédikálni viszik, s lelkeket
vigasztalni, vagy fölemelni. Nem!
Csak verni, verni, verni!
Gerincét roppantani, béklyós
börtönbe zárni, hogy soha többé
ne szólhasson,
hogy soha többé
ne tanítson,
hogy soha többé
ne emelhessen szót
a szegényekért, az elesettekért,
a becsapottakért,
hogy ne lehessen
a hazugság köntösébe öltözött
hatalom útjába,
hogy ne konduljon harang az emlékének.
Mi kondítunk. Harang szóljon,
szívek tüze lobogjon,
s a lelkek fonódjanak egyé,
s szárnyaljon szabadon,
határtalanul a Hit,
a Szeretet, a Jóság,
a Szabad Gondolat,
Soha Meg Nem Csonkítva,
piacosan megvámolva!
Csak szárnyaljon határtalanul
a HIT,
konduljon harang,
s emlékének adózzunk
egy
Imádkozásnyit.

Budaházi István

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

Megújult a nyíregyházi unitárius szórványgyülekezet

Dr. Szalontay Tibor nyíregyházi főiskolai tanár, aki gyermekkorát a debreceni unitárius lelkészi lakásban töltötte, évek óta Kocsordon vagy Vásárosnaményban vesz úrvacsorát. Régi vágya, hogy ezzel saját városában élhessen.

Nyíregyházán, néhai Bajor János debreceni lelkész gyengélkedése miatt, az istentiszteleti élet szünetelt. Felújításával e sorok írója sem próbálkozott. De Szalontay tanár úr felkeresett minden elérhető unitáriust, akik kifejezték az újrakezdés iránti igényüket. Istentiszteleti helyiségért megkereste az Evangélikus Egyházat.

Május 23-án, pünkösd első napján, már szép számú gyülekezet énekelte a zsoltárt, hallgatta az igehirdetést, és élt úrvacsorával.

Az Istentiszteletet közgyűlés követte, mely a tanár urat gondnokká, **Palotayné Kovács Annamari** atyánkfiát pénztárnoknak **Koblicska Annamária** atyánkfiát presbiternek választotta.

A közgyűlés határozatot hozott: minden hó utolsó vasárnapján istentiszteletet tartunk.

Azóta bebizonyosodott, hogy komoly az érdeklődés. Perselyadományokból beszereztük az énekeskönyveket, perselyt állítottunk ki, és az Evangélikus Egyházközségtől saját kulcsot kaptunk a gyülekezeti teremhez, amiért szeretetteljes köszönettel tartozunk.

A jó példa is ragadós. A nyíregyházi istentiszteleteken résztvevő vásárosnaményiekre átragadt a pünkösdli lelkesedés, vagy kölcsönösen buzdították egymást. Naményban az ünnepen négy istentiszteletet tartottunk elragadtatott lelkesedésben. És attól kezdve itt is rendszerítettük az istentiszteleteket.

Isten adjon minden hívünknek a Lélek ajándékaiból gazdagon!

Nyitrai Levente

Megemlékezés a gyulai szórványban

Az augusztus 1-ei istentisztelet alkalmával megemlékeztünk a szórvány megalapítóiról és abban tevékenykedőkről.

A gyulai szórvány megalakulásáról, életéről írásos feljegyzés nincs. Az 1934-es megalakulás évét a klenódiумokba vésett évszámból és énekeskönyvben lévő bélyegzőlenyomatból tudjuk.

Balázsi László lelkészünk egy gyönyörű költemény felolvasásával és imával emlékezett a szórvány tagjaira. Megköszönte a szórvány valamennyi tagjának munkáját, élőknek és holtaknak egyaránt. Név szerint emlékezve a fáradhatatlanokra. **József Dezső** bácsi, aki a szórvány megalapításáért és megtartásáért munkálkodott. **Kiss István** a szórvány gondnoka és kántora volt. Mindkettő Erdélyből áttelepült tanár volt, sajnos már nem élnek. **Szöts Lászlóné, Piroska** néni a klenódiумokat gondozta és őrizte több, mint negyven évig. Leg-

hosszabb ideig Bajor János és Kelemen Miklós volt a szórvány lelkésze.

Végezetül ismertette a lelkész **Schmidt János** és **Schmidt Jánosné, Szöts Piroska** ajándékát, akik öt darab énekeskönyvet ajándékoztak a szórványnak. Az ajándékot ezúton is köszönjük.

Isten áldását kérjük az 1998-ban újjáalakult szórvány munkájára.

R. E.

Látogatás Füzesgyarmaton

Kirándulásuk egyik állomásaként felkereste egyházunkat a Deák téri evangélikus gimnázium 30 fős diákcsoportja és barátai.

Templomunkban **Balázsi László** áhítata után közös éneklés tette bensőségesé a találkozást.

A csoport élénken érdeklődött egyházunk történelméről, hitelveiről, az istentiszteletek látogatottságáról, a mindennapok vallásgyakorlásáról. A feltett kérdésekre kötetlen beszélgetés keretében lelkészünk válaszolt.

Végezetül a csoport vezetője megköszönte a szívélyes fogadtatást és a széles körű tájékoztatást.

R. E.

Újra emlékezünk

Füzesgyarmati templomunk megszépülve, kicsinosítva (a padok átfestve, a falfestés felújítva) várta az ünnepi, emlékező istentisztelet résztvevőit.

Augusztus 22-én volt a „Zs. Nagy Lajos Hunor Emlék-alapítvány” díjkiosztó ünnepsége. Már 7 éve, hogy tragikus körülmények között örökre eltávozott szerettei köréből az alapítvány névadója. Az alig 20 éves diák emlékére szülei és az unitárius egyházközség létrehozta az alapítványt, melynek hozama minden év augusztusában a Lajos-naphoz legközelebbi vasárnap kerül kiosztásra. A pályázatokat kéttagú kuratórium bírálja el. Minden közép- és főiskolás fiatal pályázhat.

Az eddigi legnagyobb összeg 84 500 Ft került kiosztásra. A tőke kamatából és az 1%-ból befolyt összeget az Édesapa kiegészítette. A középiskolások 3500 Ft-ot, a főiskolások 4000 Ft-ot kaptak. Ebben az évben a legnagyobb létszám, 19 tanuló kapott díjat.

Díjkiosztás után az egyik díjazott **Mécs László** „Fényt hagyni” című költeményét mondta el. Két végzett fiatal (előző évben voltak díjazottak) köszönetet mondott az alapítványt tevő szülőknek.

A lélekemelő megemlékezés után a díjazottak, a szülők, a hozzátartozók a temetőben, az elköltözött ifjú sírján elhelyezték a megemlékezés virágait. Befejezésként elhangzott **Reményik Sándor** „Mi mindig búcsúunk” című gyönyörű verse.

Az emlékező istentiszteleten részt vett **Simonffy Gábor** Linzben élő testvérünk, aki 16 000 Ft-ot adományozott az Emlékalapítványnak. A mindenható Isten áldja meg az adakozót és kedves családját, köszönjük az adományt.

Egy résztvevő

Az UNIK életéből

Ezen a nyáron az UNIK nem számolhat be nagy nemzetközi találkozásokról, maga az IRF is válságban van, de talán külön cikket érdemelne az is, mi állja útját, mivel léphet még színre, mire számíthat a magyarországi unitárius fiatalság a világ unitáriusaihoz fűzött kapcsolatban.

Az élet azért megy tovább, a válságokat legkönnyebben úgy felfogni, mint tanulásra alkalmas időt. Ezért az eddiginél többször és aktívabban vettünk részt a „nagy testvér”, az ODFIE (Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet, Erdély) rendezvényein.

Kezdődött a sor a *vezetőképzővel*, 1999. július 14–18 között, Homoródszentmártonban. A rendezvény célja az egyletek élén álló fiatalok szakmai és lelki nevelése, felkészítése az ifjúsági munka sikeres irányítására, amolyan unitárius lelkigyakorlat.

A szakmai képzés alapját az előadások jelentették, melyet egy-egy helyi egyletvezető tartott a jól működő tevékenységről, programokról.

Czire Szabolcs vezetésével közös imák, (éjjeli) meditációk szolgálták a vallásos emberré nevelést, egy adott téma mentén, mely idén a *kiválasztottság* volt. A csoportjátékok, közösségfejlesztő tevékenységek felelőse **Ferenczi Enikő**. A játékokba sikerült őszintén, gyermeki jókedvvel belemerülnünk, s közben igazi kis családdá kovácsolódtunk.

A következő látogatásunk augusztus 6–8-ra esett, azonban ezt hosszú készülődés előzte meg, ez volt ugyanis az *Unitárius Színjászó Találkozó*. Itt már nemcsak a rendezvény sikere volt öröm, hanem inkább a sok jó hangulatú próba, különösen a dunafürdői hétvége.

Az „Akárki” című morilitással próbálkoztunk, mint szárnyait frissen próbáló csapat, **Miklósi-Vári Katinika** rendezésében. A találkozón vagy két tucat unitárius csapattal mérhettük össze erőnket. Szorongtunk, izgultunk bizony, amikor a szentegyháziak (Weöres: Csalóka Péter) kőszínházba is beillő előadását, vagy a kolozsváriak jó humorú, összeszokott csapatát láthattuk magunk előtt. Mégis jutott számunkra is egy

különdíj, a „*Hitünk*” címén, mint a legvallásosabb és legunitáriusabb darabnak. Jót mulattunk, jövőre is készülünk!

Néhányan a színjászók közül maradtak az ezt követő rendezvényekre. Így közülünk is egy páran részt vettek az augusztus 14-én, Szejké-Fürdőn rendezett Unitárius Világtalálkozón.

A rendezvény egy régi szokást elevenített fel, hiszen a találkozót úgy is felfoghatjuk, mint az unitárius búcsút, ugyanis 1947 óta nem került rá sor. Nem véletlen, hogy az erdélyiek mellett jelen volt egyházunk képviselője és számos Angliában, Amerikában élő unitárius. De jelentős helye volt az ifjúságnak is, öröm volt látni, hogy ennyien vagyunk.

Az ODFIE-rendezvények fénypontja mindig is az éves Ifjúsági Konferencia volt. Időpontja: augusztus 19–22. Az idén különösen izgalmas volt két okból is: a helyszín a gazdag múltú, szép, székelyföldön szokatlan erőtemplomos Székelyderzs. A téma: „Halál és örökélet”. Derzs nehezen megközelíthető, ezért a szokásosnál kevesebben, csak 3–400-an voltunk. De annál bensőségesebb, fegyelmezettebb volt ez a „három nap egy esztendő”. Ritka, hogy minden meghívott előadó ennyire megszólítja a hallgatóságot. A legnagyobb élményt **Dr. Pilling János** tanatológus előadásai jelentették a haldoklók és gyászolók lelki gondozásáról és a halálközeli élmények szakorvosi megközelítéséről. A kiscsoportos megbeszéléseken olyan kérdéseket tehettünk fel, amire még sosem mérlekedtünk, amire itt volt idő, tér, biztonságérzet és bölcs eligazítás meglelnünk a választ. Köszönjük ezt a lehetőséget!

És máris vége a nyárnak. Visszatértünk Budapestre ahol most már (vagy újból és újból) a magunk, külön bejáratú „unikos” életünket élhetjük. Továbbra is várunk mindenkit az ifjúsági istentisztelettel, filmklubbal, kirándulással, színjászókörrrel. Máris felújítottuk a „Kuckót”, ahol gyűlnek könyveink, videokazettáink, kincseink és legfőképp a jó élményeink! Csatlakozz!

az UNIK

Iskolai felvételi tájékoztató

A Sylveszter János Protestáns (egyesületi) Gimnázium felvételt hirdet a 2000/2001-es tanévben induló 6 évfolyamos és – megfelelő jelentkezés esetén indítandó – 4 évfolyamos gimnáziumi osztályaiba. A jelentkezésről részletes tájékoztató és adatlap kapható az iskola portáján, vagy válaszbortékkal ellátott levélben kérhető az iskola címén (1149 Budapest, Pillangó park 3–5.). November 10–11-én és január 12-én nyílt napot, november 11-én és január 12-én 17 órakor tájékoztató szülői értekezletet tartunk.

Dr. Bibó István
igazgató

HÍREK

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat Felügyelő Bizottságának harmadik negyedévi ülése 1999. október 15-én volt, ahol áttekintették a szolgálat szociális munkáját, az árvíz- és belvízkárosultak megsegítését, valamint szó volt a tervezett karácsonyi segélyakcióról. Egyházunkat a Felügyelő Bizottságban **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző képviseli.

*

A Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézete 1999. október 28–29. napjain MÁS-KÉP címen egyházi konferenciát rendezett az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. A szervezők felkérése alapján előadást tartott **Orbókné Szent-Iványi Ilona** lelkész is, „Helyünk az ökumenében” címen.

*

Köröspataki Kiss Sándor, a neves unitárius vallású író, zsurnaliszta tollából tartalmas szép cikk jelent meg a 168 óra c. közéleti hetilap október 7-i számában „Város a Szamos partján” címen. A szerző fényképen is bemutatja első iskoláját: a százéves Unitárius Kollégiumot.

TUDÓSÍTÁSOK, HÍREK

IARF-kongresszus 1999

Vancouver, Kanada

Az unitárius egyházak által 1900-ban alapított IARF (a Vallásszabadságért alakult Nemzetközi Szövetség) szokásos háromévenkénti kongresszusát 1999. július 28.–augusztus 4. között Kanada nyugati partján, Vancouverben, az egyetemi városban rendezte meg.

Bevett szokásként, a kongresszus előtti héten a nemzetközi nőszövetség tart konferenciát. Mindkét összejövetelen részt vehettem, egyházunk hivatalos delegáltjaként.

Az IALRW (Szabadelvű Vallásos Asszonyok Nemzetközi Szövetsége) konferenciáját a természettel való harmónia, a környezetért érzett emberi felelősség jegyében rendezte meg: *Gyökerek, bölcsesség és szárnyak* címen.

A program minden nap áhitattal kezdődött, majd munkacsoportokra osztották a résztvevőket, és a négy alapelem: Föld, Levegő, Tűz és Víz témakörökben beszéltünk, vitatkoztunk arról, hogy mit jelent a világ különböző tájain, a nők életében a fennmaradásért vívott küzdelem, a lelki élet. Egyházaink, saját vallásunk tanítása, hogyan látja a nő a szerepét a családban, a társadalomban. Az egyik munkacsoportban az alternatív gyógyításról, az ún. természetes orvoslásról is szó esett.

Sajnos, arra az alapproblémára, hogy a mai fejlett világban, az értelmiségi asszonyok, a dolgozó nők, hogyan tudják összeegyeztetni a karriert és a családi életet, nem talált senki megnyugtató választ.

A nőszövetségi konferencián Erdélyből részt vett Kovács Ágnes, sepsiszentgyörgyi papné és Bayburdi Azam, buddhista hívő Budapestről.

Hárman egy közös szálláson laktunk, közel az óceánhoz, ahonnan a 14. emeleti ablakunkból csodálatos kilátás nyílt a távoli Sziklás-hegység hófödte csúcsaira, s a csendes-óceáni kis szigetekre a part mentén.

Örömmel voltunk együtt mindkét konferencián Gellérd Judittal, akinek csodálatos hegedűjátékában többször is gyönyörködhattunk.

A zárónap délutánján volt a közgyűlés, melyen megválasztották az új vezetőséget. Először választottak japán női elnököt a szervezet élére, Kayoko Yokota személyében, aki egy japán buddhista szervezetet, a Risscho-Kosei kait képviselte.

Alkossunk Földközösséget: ez vallásos kötelességünk.

Szabadon fordítva ez volt a címe a 30. IARF-kongresszusnak. Az első IARF-konferenciát 1901-ben Londonban tartották. Az I. világháború előtt még hármat, majd azt kö-

vetően hatot rendeztek meg. 1949 óta 19 IARF-kongresszuson találkozhattak a világ unitárius és más szabadelvű vallások képviselői.

Nagy készülődés előzte meg az ünnepi 30. kongresszust, melynek során mutatták be George Williams értékes, képes összeállítását az IARF 100 éves történetéről.

Az érdemi munka hét tudományos, tanulmányi munkacsoportban folyt. Engem előzetesen felkérték az Ökológiai tudományos csoport vezetésére. Egy kanadai professzor asszony segített az előadók kiválasztásában és felkérésében. Az előadók nagy része az ezredforduló körüli ökológiai, környezetvédelmi problémákkal foglalkozott. A hivatalos statisztikák, környezetvédelmi jelentések, helyenként ijesztő adatokat tartalmaznak. A fejlett országok fogyasztó társadalmaiban az energiafogyasztás ötszöröse a világ többi részének. Ugyanakkor számtalan pozitív példát látunk arra, hogy közös összefogással meg lehet menteni a kipusztuló félben lévő állatfajokat, a trópusi őserdőket stb.

A vallásos embereknek, szerte a világon, nagyobb a felelőssége a természetért, a környezetért. Nemcsak önmaguk és utódaik miatt, hanem hitük, meggyőződésük által is. A Szentírás, de más vallási tradíciók is azt tanítják, hogy a természettel, minden élőlényel harmóniában éljünk, és adjuk felelősséggel a ránk bízottakat. Az ember is része a teremtnak, a teremtett világnak. Sokáig tévesen félreértelmezték a Genézis 2,15-ben leírtakat, és azt tanították, hogy az ember ura a teremtnak. A környezetvédelmi krízis egyben lelki krízis is, ezért kell a vallásos embereknek közös nevezőre találniuk a teremtett világ megmentése érdekében.

Kiss Mihály, hódmezővásárhelyi lelkész és felesége a Vancouver-i testvéregyházközség meghívására ezen idő alatt ott tartózkodtak, és őket is meghívták a kongresszusra, így egyházunkat hárman is képviseltük az összejövetelen.

A reggeli és esti áhitatokat, meditációkat a különböző vallásos tágégyházak végezték. Az utolsó nap került sor az IARF közgyűlésére, ahol elhangzottak az elmúlt 3 évről szóló beszámolók, majd új vezetőséget választottak. A következő három évre az IARF új elnöke Elmert van Herwijnen lett, aki a hollandiai Remonstráns Egyház egyik világi vezetője.

Dr. Szabó Árpád püspök meghívására az IARF tervbe vette, hogy a legközelebbi kongresszust Kolozsvárra rendezzék meg.

Orbókné Szent-Iványi Ilona

Megjelent Dr. Gellérd Imre életműve angol fordításban

Ötven esztendővel ezelőtt kezdett hozzá Gellérd Imre, Édesapám, akkori siménfalvi lelkész gyakorlati teológiai magiszteri dolgozata megírásához, melynek szerves folytatása – öt év politikai börtön megszakítással – doktori disszertációja. A mű „Az erdélyi unitárius prédikációirodalom négyszáz éve” az egyetlen erdélyi unitárius szellemtörténet. Gellérd Imre azonban csak halála után tizenöt évvel, a dolgozat beadása után negyedszázaddal, 1995-ben kapta meg a doktori címet a Kolozsvári Egyesített Protestáns Teológiai Intézettől.

Tíz éve ígérjük már a teljes mű angol nyelvű megjelentetését az észak-amerikai unitáriusoknak. És íme, végre kézbe vehetik hagyományos könyv- és elektronikus formában is, CD ROM-on. Az idei Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház Főtanácsán mutattam be a könyvet – tizenkettedik kiadványunkat – mely azonnal szenzáció lett az Erdélyért rajongó unitáriusok ezrei körében. A könyv diadalútjához nem fér kétség.

Tíz év alatt a Testvérgyülekezeti Program megszervezése mellett mindig e könyv kiadása volt lelkem fókuszpontjában. Négyszer fordítottam újra a több mint 600 oldalas hatalmas művet. Az utolsó nagy nekirugaszkodásra ez évben szántam el magam, miután az Amerikai „Unitarian Universalist Funding Program” nagylelkű ösztöndíja lehetővé tette a kiadását 325 oldalra rövidített könyv formájában, **George Williams** és Gellérd Judit előszavával. Az egész, eredeti mű elektronikus formában való kézreadása férjem, George ráadás ajándéka.

E jelentős műhöz különösen méltó, hogy az Erdélyi Unitárius Egyház társkiadóként szerepel a Center for Free Religion keretében működő UNIQUEST kiadónk mellett, amiért egymásnak kölcsönösen hálásak vagyunk. S hogy ráadásul az Egyház kolozsvári nyomdájában látott napvilágot a gyönyörű könyv, ez elsősorban **Kriza János** lelkész-nyomdaigazgató érdeme, aki odaadó és színvonalas szakmai munkájával remeket alkotott.

A nyomdából 1999. július 16-án kikerülő legelső példányba **Dr. Szabó Árpád** Püspök Urunk e szavakat jegyezte be dedikációként: „A gyertyát sikerült előhozni a véka sötét rejtekéből, és magasra emelni, hogy természete szerint világítson. Ez a könyv a gyertyatartó. Őszinte örömmel és szeretettel gratulálunk a nagy műhöz. Most már a fény szabadon ragyoghat, mely négy évszázad unitárius prédikációból sugárzik elő. Aldassék az emléke, aki ezt – ebben a hatalmas munkában – egy csokorba kötötte.”

Korunk két amerikai teológus óriása, a Harvard professzor **George Huntston Williams** és a Meadville/Lombard történész **John Goodbey** – mindkettő a Kolozsvári Teológiai Intézet díszdoktora – szintén nem fukarkodott a mű dicséretével. Williams professzor ezt írta levelében: „Nagy gyönyörűséggel követem a kettőtök munkáját, amint erdélyi unitárius

örökségünket a világ asztalára teszitek... Ti ketten egy »Judit-George korszakot« alkottatok meg az unitárius történelemírásban és a nemzetközi kapcsolatok kiépítésében... az unitarizmus nemzetközi interpretátorai és »hitvédői« vagytok. nagy megnyugvás számomra munkátok céltudatossága és hitetek mélysége.”

John Godbey professzor így méltatta a munkát: „Rendkívüli perspektívát nyit ez a mű egy nép kultúrájába való betekintésre. Számtalan könyvet írtak Erdély történetéről, az Unitárius Egyház történetéről, de ezek mind csupán »külső« történelmi képet alkotnak. Gellérd Imre könyve végre ablakot nyitott Erdély szívének és lelkének mélységei felé. Ez a rendkívülien átfogó munka azt a hitéletet, lelkeséget, vallásgyakorlatot tárja elénk, mely az erdélyi unitarizmust táplálta és elevenen tartotta sok megpróbáltatás és üldözések közepette. Ami külön érdeme a munkának, hogy nemcsak négy évszázad prédikátorait és homiletikai irodalmát mutatja be nagyhatású teljességgel, de a kor európai szellemi irányzatainak Erdélyre gyakorolt hatásait is.

„Azok számára, akik kultúrtörténettel, vallástörténettel, filozófiatörténettel foglalkoznak, e könyv nélkülözhetetlen forrásmunka, és mint ilyen, hiánypótló.”

Gellérd Imre post mortem doktorrá avatásakor **Dr. Szabó Árpád** a következő szavakkal zárta a Laudatio-t: „Gellérd Imre dolgozatának igen nagy érdeme az, hogy eddig fel nem dolgozott területről ad újat teológiai irodalmunk számára s így hiánypótló jelentőségű. Alapos kutatásait a szabatos tudományosság jellemzi. Míg odaadással mélyül el az egyes korok, irányok és személyiségek megismerésében, olyan eredményeket nyújt, melyek nyereséget jelentenek nemcsak az unitárius teológia, hanem kétségtelenül a hazai protestantizmus számára is.”

Dr. Gellérd Judit

Az első kitüntetés: „Élni a küldetést”

Dr. Gellérd Judit nyerte el az Amerikai Unitárius Univerzalista egyetemes egyház kitüntetését, melyet a Testvérgyülekezeti Tanács először adott ki, és „Living the Mission” (Élni a küldetést) díjnak nevezett el, mintegy Zizire, a Tanács alapító főtíkára „testre szabva”.

Az ünnepélyes díjátadás a Utah állambeli Salt Lake City-ben tartott General Assembly (Főtanács) alkalmával mintegy kétezer amerikai unitárius jelenlétében történt. Az erdélyi Unitárius Egyházat a Lelkész Szövetség elnöke **Jakab Dénes**, felesége Éva és lelkész fiuk, **Jakab Zsolt**, valamint **Kiss László** és felesége képviselték.

Szeptemberben Gellérd Judit Bostonban elkezdte teológiai tanulmányait. Talán ő az első erdélyi, akit felvettek a Harvard egyetemre, illetve aki nyerte a Boston University legmagasabb érdem-ösztöndiját.

(szerk)

Kelemen Miklós: „Heltai Gáspár” 1999.

Megjelent az „Unitárius Arcképcsarnok 2. füzet, Kelemen Miklós: „Heltai Gáspár” c. tanulmányával.

Érdeklődéssel vettem kézbe, de örömmel is, mert a szerző alapos, csendes és szívós munkásságát egyre többen értékelik egyházunkban, sőt azon kívül is. Ez évben, az Unitárius Életben, az unitárius elődökről írt ismertetései, a Magyar Egyháztörténeti Vázlatokban megjelent „A budapesti unitárius egyházközség története”, az Accordia kiadásában, a lelkészírók Antológiájában megjelenő „Unitáriusok a XVI–XIX. sz. magyar irodalmában” c. tanulmánya, a Rádióban az unitárius vallásos félóra adásaiban sorozatosan elhangzó, a Magyar Tudományos Akadémia unitárius tagjairól szóló ismertetése, ma is aktív lelkési munkásságának kiegészítése.

Ismerve az adott lehetőségeket és kereteket, igen kellemesen lepődtem meg, amikor belelapoztam a könyvbe. Nem csak hatalmas bibliográfiai tájékozottsága tűnt fel – hiszen azt megszoktuk nála –, hanem a könyv jól összeválogatott illusztrációanyaga, mely a Heltai-nyomda metszetanyagából közölt képekkel és díszekkel többlet érzékeltet Kolozsvár és az unitarizmus XVI. sz.-i hangulatából, mintha a szerző még 100 oldalt írt volna ugyanerről a témáról.

Szerencsés volt Heltai „Háló” c. kiadványa ajánlásának közlése is. Ez a munka ugyanis a teljesen unitáriussá vált író őszinte vallomásának magyarra fordítása, illetve átdolgozása Gonsalvus Reginaldus Montanus spanyol dominikánus szerzetes „Inkvizíció története” c. munkájának. E munka 1567-ben jelent meg először, majd angolul 1568-ban, 1569-ben németül és hollandul és már 1570-ben magyarul is. A könyv a reformáció korában Európa lelkiismeretét szólaltatta meg. Megjelentetése és gondolatai, valamint az unitárius hitelvekkel való összekapcsolása az 1568-as tordai országgyűlési határozatok igazolása a nagy nyilvánosság előtt. És még valami!

Kár, hogy a kitűnően megválasztott Heltai ajánláshoz nem csatolódott még egy részlet a műből, pl. a segesvári hitvita története.

Erdély egyik legkorábbi reformátorát Szántai Istvánt, aki előbb kassai prédikátor volt, majd Szántódra került és itt középiskolát hozott létre, Fráter György vezetésével a katolikus klérus elfogatta, Szapolyai János magyar király elé hurcolta, és itt vitára kényszerítette. Fráter György a királlyal ki akarta végeztetni Szántait, de az uralkodó válasza ez volt: „Törvénytelenül nem akarok senkit megölni! Adjatok bünt hozzá! Im törvényt láttatok rá, és amit a törvény hoz úgy bűnhődjék meg.” Ezután gondoskodott, hogy a vádlott hazakerülhessen. A történet arról tesz tanúbizonyságot, hogy a XVI. sz.-i Erdélyben az ember lelkiismereti szabadságának kérdése János királynak is, János Zsigmond fejedelemnek és a Rendeeknek is jól átgondolt kormányzati elvük volt.

Érdeklődéssel várjuk a Heltai Gáspár Kft. kiadásában az Unitárius Arcképcsarnok harmadik kötetét.

Szász János

Ezúton is hálásan köszönjük, egyházunk vezetősége nevében **dr. Tóth Sándor** református testvérünk *ötszáz ezer forintos adományát*, melyet ez év júliusában adományozott egyetemes egyházunknak, elhunyt, szeretett felesége, **Iván Margit** emlékére.

Az adomány átvételével egyidejűleg egyházunk kötelezettséget vállalt, hogy Iván László unitárius lelkész és testvére, Iván Margit közös sírját a Farkasréti temetőben 25 évenként megváltja. Dr. Tóth Sándorné Iván Margit testvérünk áldozatos unitárius hívő volt. Életének 92. évében szőlította el őt a Mindenható, hosszas betegség, gyengélkedés után. Temetése május 19-én volt. **Orbókné Szent-Iványi Ilona** szolgálata mellett **Miklósi-Vári Katalin** mondott imát, Híveink közül is többen eljöttek, akik még emlékeztek Iván László lelkészünkre s testvére Margit nénire, aki kis nyugdíjából is támogatta egyházunkat és az unitárius cserkészeket. Nyugodjék békében! Emléke legyen áldott!

* * *

Egyetemes egyházunk nevében mondunk köszönetet **Boncza Gábor** unitárius atyánkfiának, aki 1999 szeptemberében értékes személyi számítógépet adományozott a püspökségnek, komplett 486-os meghajtású szövegszerkesztő és egyéb programokkal ellátva. Boncza Gábor harmadik kisfiát, Zoltán Lászlót, Orbókné Szent-Iványi Ilona keresztelte 1999. október 10-én, a Nagy Ignác utcai templomban. A legifjabb családtag és az egész család életére egy igaz Istenünk gazdag áldását kérjük!

HALOTTAINK

Kocsordon, 1999. június 26-án utolsó útjára kísértük egyházközségünk alapító tagját és tiszteletbeli presbiterét, **Ajtai János** atyánkfiát, aki 73 évesen, július 14-én tragikus körülmények között hunyt el; a 40 évesen meghalt **ifj. Kiss Andrást**, aki édesapja egyetlen gyermeke és két árva gyermek édesapja, egykori templomépítő első gondnokunk dédunokája volt, valamint augusztus 24-én **Harsányi Imre** atyánkfiát, édesanyja egyetlen gyermekét, hűséges özvegye szeretett élettársát, két árva édesapját, akit Isten hosszú, de türelemmel viselt szenvedés után 47 éves korában szólított magához.

Isten gondviselése örködjön a friss sírhantok felett, fogadja irgalommal a hazáért lelkeket, és adjon a hátramaradottaknak vigasztalást.

Nyitrai Levente

BÁLINT ILDIKÓ 57 éves

PAPP BÁLINT 85 éves

POKÉ DOMONKOS 74 éves

NAGY LÁSZLÓ 84 éves

AJTAI LÁSZLÓNÉ Barra Jolán 92 éves

DR. ISZLAI ISTVÁN 97 éves

PAPP FERENCNÉ Eitzenhöffer Julianna 81 éves

SZEPEZDI ZOLTÁNNÉ Ürmösi Edit 86 éves

DR. NAGY SÁNDORNÉ Vári Magdolna 79 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Építsük fel összefogással Marosvásárhely második unitárius templomát

E felhívást olvasva a Marosvásárhelyi Unitárius Egyházközség történetét ismerő ember joggal mondhatja: valójában nem a második hanem sorrendben a negyedik templomról kellene beszélnünk.

A pontosítás nagyon is helyén való, hiszen Orbán Balázs „A Székelyföld leírása”-ból tudjuk, hogy János Zsigmond erdélyi fejedelem alatt a vásárhelyiek fele unitárius hitre tért, és abban az időben az unitáriusoknak a Teleki-könyvtárral szemben, a Fazekas (ma Borsos Tamás) utca sarkán „díszes temploma és gymnáziuma volt”.

Sajnos ezeket az épületeket Mihály vajda, illetve Basta, Habsburg-generális zsoldosai feldúlták, és semmi írásos emlék nem maradt róluk.

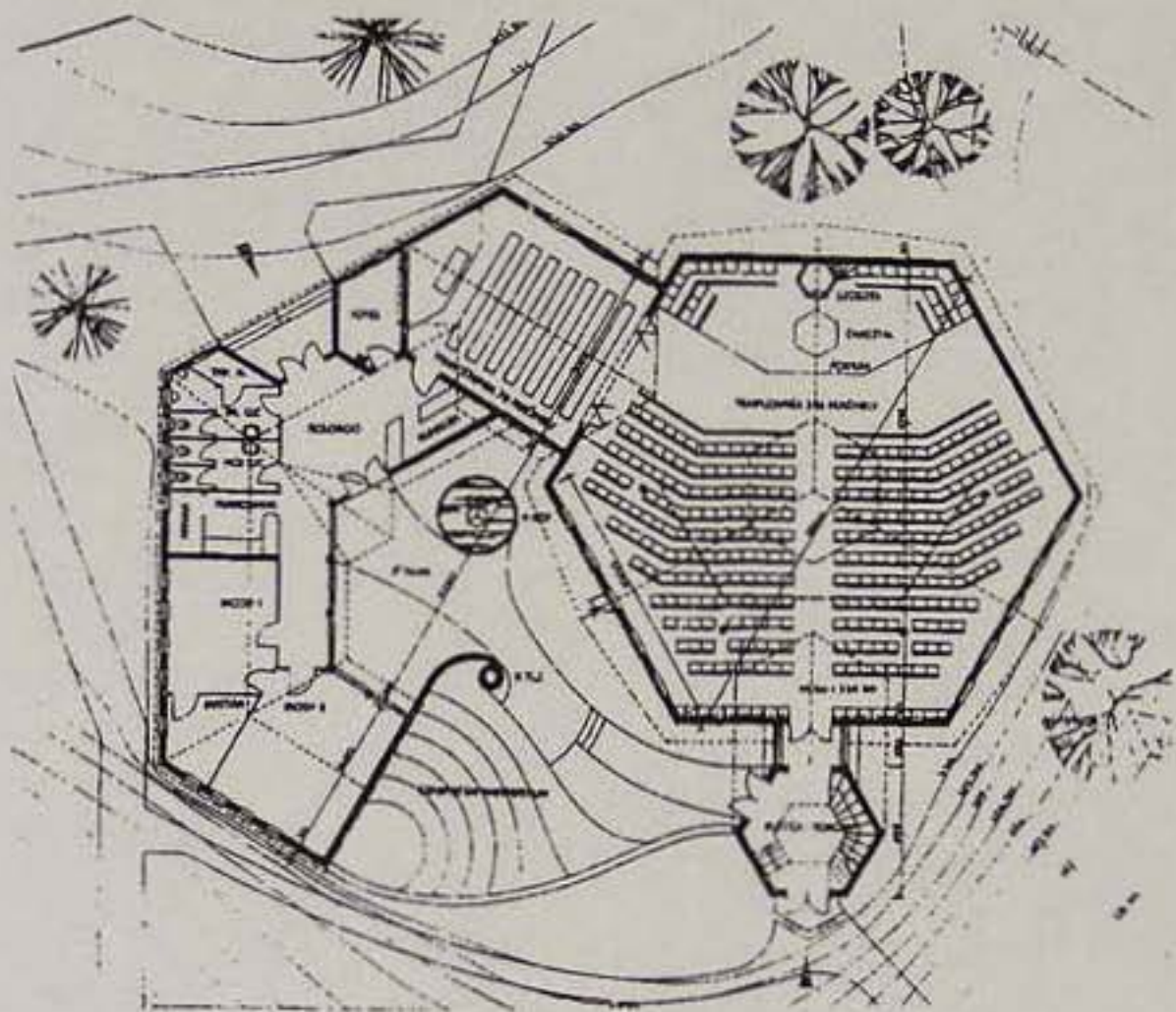
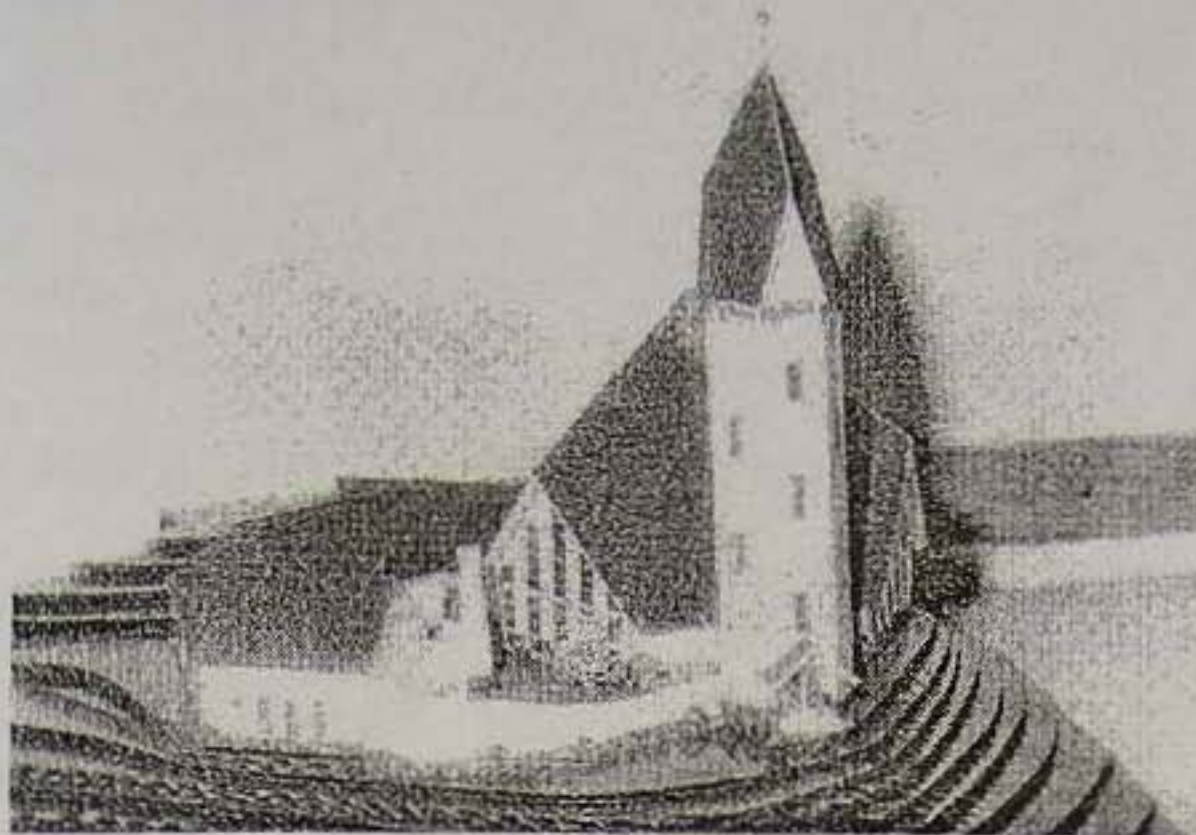
Ezzel egyidőben, az erőszakos hittérítések következtében, az unitárius felekezet jóformán megszűnt létezni városunkban.

Lassú változás, jó másfél évszázad múltán, a nyolcszázas évek derekán következett be. Ettől kezdve az unitáriusok száma fokozatosan növekszik, a „legnagyobb székely” 160 unitárius hívő lélekről tesz említést.

Ugyancsak ő írja: „a (Fazekas utcai) nagy telek két utcára néző szögletén emelkedik azon csinos imaház, melyet 1869-ben a hívek buzgalma pár hónap alatt épített fel.” Ez a kis épület ma is létezik, de már közel hetven éve nem az ima háza.

Nem, mert főleg a beköltözésekkel az unitáriusok száma oly gyorsan növekedett, hogy elodáztatatlanná vált egy nagy templom építése. A neogótikus stílusban fogant, szép homlokzatú templom 1929/30-ban, bravúros gyorsasággal, 11 hónap alatt épült fel.

Kellemes gond, hogy ez a nagynak mondott, számunkra meghitt, kedves templom már rég szűk-

nek bizonyul Marosvásárhely több mint négyezer unitáriusa számára.

Örüljünk, mert megszületett az elhatározás egy új templom építésére.

A tervezett épületegyüttes a 400 férőhelyes templom mellett egy tanácstermet, két irodát és mellékhelyiségeket foglal magában. Az erődtemplomokra emlékeztető megoldás belső udvara egy sor szabadtéri rendezvény számára nyújt lehetőséget. Az épület architektúrája idézi az erdélyi magyar építészeti hagyományt.

Meggyőződésünk, hogy felépülése után, az új unitárius templom gazdagítani fogja a város építészeti arculatát, és hagyományyszerűen, a felekezeti életen túl, egy vonzó kulturális központtá szerveződik.

Fogjunk össze tehát, unitáriusok és nem unitáriusok, hogy mielőbb felépíthessük Isten és az ember új hajlékát Marosvásárhelyen.

Bízunk abban, hogy az Ön nagylelkű felajánlása és személyes közreműködése is hozzájárul városunk második unitárius templomának felépítéséhez!

A Marosvásárhelyi Unitárius Egyházközség nevében, őszinte tisztelettel

Nagy László
esperes-lelkész
Szabó László
gondnok

Postacím:

4300 Tg. Mureş, Bolyai 13. Tel/fax: 065-161454.

Számlaszám:

BCR Tg. Mureş 2511.1-1317.1ROL,
2511.1-1317.2USD, 2511.1-1317.3DEM

Pályázati felhívás

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma az 1998. évben az SZJA 1%-ára befolyt összegből pályázatot hirdet.

A pályázat célja: szeretetszolgálati és karitatív tevékenység megvalósítása (pl. oktatási segély, amely a hitoktatásban részesülő gyermekek között kerül szétosztásra).

A pályázat összege: 840 000 Ft, azaz: Nyolcszáznegyvenezer forint. Pályázhatnak mindazok a magyarországi unitárius egyházközösségek amelyeknek nincs hasonló célt szolgáló alapítványa.

A pályázat beadásának határideje: 1999. október 15.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük eljuttatni: Unitárius Alapítvány, 1054 Budapest, Alkotmány utca 12.

Rázmány Csaba
elnök sk.

Gergely Felicián
titkár sk.

Az Egyházközösségek a pályázati idő rövidségére való tekintettel postán is megkapták a „Pályázati felhívás”-t.

Új szakasz a kárpátaljai segélyezésben

A hosszú távú együttműködésen a hangsúly

Eltelt több mint 10 hónap a tavaly novemberi kárpátaljai árvíz levonulása óta. A Szeretetszolgálat most látta elérkezettnek az időt arra, hogy a humanitárius segítségnyújtás után a hosszú távú együttműködés kialakítására helyezze a hangsúlyt. Döntését elősegítette a kárpátaljaiak részéről érkező igény, egy merőben új, a helyi viszonyokhoz képest működésében más szervezet létrehozására. Ugyanis az elmúlt egy évben kiderült, hogy a kárpátaljai közigazgatási hivatal, felismerve a civil társadalom segítségnyújtásának eredményességét a humanitárius munkában, nyitottá vált az ilyen háttérű szervezetek működése iránt. Ezért a Szeretetszolgálat, a helyi civil társadalom erősítése érdekében, hosszabb távon segíteni kívánja a Beregszászon beinduló Szociális Központ működését.

Szociális központ Beregszászon

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat kárpátaljai segítségnyújtása során merült fel az az igény, hogy a Szeretetszolgálat az árvízkárosultakat segítő munkája után továbbra is a térségben tevékenykedve támogatást nyújtson az itt élő rászorulóknak. Az elképzelést tett követte, így a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat mellett a HEKS svájci protestáns szeretetszolgálat, kárpátaljai magánszemélyek és a református egyház helyi képviselői kezdeményezésére megalakult a beregszászi Szociális Alapítvány, amely elsődleges feladatának a kárpátaljai rászorulókat megsegítését tekinti.

Ez a civil szervezet egy úttörő kezdeményezés a térségben. Célja, hogy a kárpátaljai szociális rendszerbe illeszkedjen, de tevékenységét és hatékonyságát illetően új struktúrában működjön a szociális igazságszolgáltatás elősegítése érdekében. Első lépésként létrehozta a Szociális Központot, amelynek elsődleges feladata a járás szociális helyzetének felmérése, a segítségnyújtás területén érintett csoportok meghatározása, illetve a szükségleteknek megfelelő programok kidolgozása és végrehajtása. A Központnak emellett a feladatai közé tartozik még a szociális törvényalkotásban, a kárpátaljai szociális rendszer átalakításában való részvétel, illetve a kormányzati szervek és a civil szervezetek közötti együttműködés kialakításának elősegítése.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat a központot elsősorban a munkatársak szakmai képzésével és továbbképzésével segíti, amely elengedhetetlenül szükséges a központ működtetéséhez, a mindennapi munka elvégzéséhez és a speciális segítségnyújtási programok kidolgozásához. A szakmai menedzselés mellett a Szeretetszolgálat a központ fűtésének és vízvezetékrendszerének kiépítését végeztette el. Az átépítési munkálatok szeptember közepére befejeződtek, így a Szociális Központ 1999. szeptember 20-án 11 órakor megnyitotta kapuit.

A megnyitón részt vett **Lehel László** lelkész, a Szeretetszolgálat igazgatója. **Orbáné dr. Lévai Anikó**, a Magyar Köztársaság miniszterelnökének felesége, a Szeretetszolgálat aktivistája, valamint **Szakács Zoltán** magyar főkonzul, illetve a beregszászi járás közigazgatási és egyházi vezetői.

FELHÍVÁS HÍVEINKHEZ!

A svájci HEKS, protestáns segélyszervezet eljuttatta egyházunkhoz a 2000. évre szóló Casa Locarno-i üdülések időpontját, valamint meghívást egy ifjúsági és egy nőszövetségi találkozóra.

Három időpont házaspárok részére:

1. 2000. március 22.–április 11.
2. 2000. július 19.–augusztus 08.
3. 2000. november 01.–november 21.

Ifjúsági ökumenikus találkozó: 2000. június 14–27.

Világi asszonyoknak szóló 3 hetes találkozó: 2000. június 28.–július 18.

Az utóbbi két programon német, vagy angol nyelvtudás kötelező, a házaspároknak szóló egy hónapos üdülésen a nyelvtudás ajánlott.

Kérjük híveinket, hogy 1999. november 30-ig küldjék be jelentkezéseiket a MUE püspöki hivatalba. A beérkezett jelentkezésekről az Elnökség dönt.